آرزی ایله قنبر داستانی

کرکـوک، آنادولو و طوزخورماتو واریانتلاری

دکتر حسن- م. جعفرزاده

آرزی ایله قمبر

داستانی

(کرکوک، آنادولو و طوزخورماتو واریانتلاری)

حسن- م.جعفرزاده

۱۳۹۲

کیتاب آدی: آرزی ایله قمبر(کرکوک، آنادولو و طوزخورماتو واریانتلاری)
تدوین، تصحیح، کؤچورمه و آتک یازیلاری: دکتر حسن-م.جعفرزاده
قابیق تصویری: الهام حسین زاده
تبریز- یای ۱۳۹۲ش

اؤن سؤز

خالق داستانلاریمیزدان اولان آرزی-قمبر یاخین کئچمیشلرده ائولریمیزده کورسو باشیندا اَن دینله‌نن داستانلاریمیزدان بیرجی کیمی حساب ائدیلمه‌سه ده اَن یایغین شیرین و سئویلن حکایه‌لردن بیری کیمی تانینیر.

گونئی‌ده، بو داستانیمز رحمتلی حبیب‌ساهیر هارمونیالی قلمه آلمیشدیر. (ساهیرین بو اثردن آل یازمالارینی حؤرمتلی صرافی جنابلاری ترتیبه سالمیش و کئچمیشده تبریزده نشر اولان اختر هفته‌لیگینده نشر ائتیرمیشدیر. البته همن بو اثری بیر کره ده محمدرضا قوچی سارالان آرزی‌لار مجموعه‌سینده وئرمیشدیر. ساهیرین حاضیرلادیغی واریانتی دکتر ح.صدیق منظوم فورمادا فارسجایا -آرزو قمبر،ح.صدیق، تهران، مازیار، ۱۳۵۲ش. و تک-درخت،۱۳۸۹ش- چئویرمیشلر.)

البته علیرضابَی ذیحق ده بو داستانی فارسجایا چئویریب نشر ائترمیشدیر. (قصه‌های عامیانه فولکلور آذربایجان)

اما بو اثری حاضیرلاماغا ماراقلاندیران مساله حؤرمتلی عالیم دوستوم رضا بَی همراز-ین - بو داستانیمیزدان- کرکوک و آنادولو واریانتلارین اسکی بیر نوسخه‌لرینه راستلاماسی ایدی. همراز جنابلاری بو نوسخه‌لری اَلده ائتمک خبری ایله برابر ساهمانلاماقلارینی‌دا اؤنر وئرر، منه تاپشیردیلار. بو اسکی نوسخه‌لرین بیری "کرکوک" باشقاسی ایسه "آنادولو" واریانتلاری ایدی.

بو واریانتلاردا دا بیزده کی کیمی داستانین اساس مضمونون ایکی سئوگیلی‌نین بیر-بیرینه قوووشماغینا تؤرتیلدن مانعلر تشکیل ائدیر. کرکوک واریانتیندا مانعلری تورتن آرزی‌نین ننه‌لیگی یوخ بلکه اؤز ننه‌سیدیر کی قمبرینده عم‌آروادی حساب ائدیلر. قمبرله آرزی عم‌اوغلو-عم‌قیزی، کیچیک‌لیکدن گؤبک کسمه بیر- بیرلرینه آداخلانمیشلار. آما آنادولو واریانتیندا آذربایجان واریانتی کیمی قمبر آرزی-گیلین ائولرینده بیر اوغوللوق کیمی بویوموشدور. آنجاق بو واریانتدا، آذربایجان واریانتیندا کی

کیمی آرزی‌نین ننه‌سی آرزینی باجی‌اوغلوسونا یوخ بلکه غریبه بیریسینه وئرمک ایسته‌ییر.

هر ایکی نوسخه عرب کؤکلو الیفبادا ترتیب ائدیلمیشدیر. کرکوک نوسخه‌سی۱۹۵۶ دا بغدادda نشر ائدیلمیشدیر آما آنادولو نوسخه‌سی‌نین چاپ یئری و ایلی بَللی دئییلدیر. آنجاق تدقیقاتچی همراز جنابلاری‌نین آراشدیرمالارینا گؤره۳۰۰ ایل اطرافیندا یاشی واردیر. ۷۷صحیفه‌لیک بو آنادولو واریانتی نوسخه‌سی‌نین اصلی داستانی ″اصلی-کرمه″حصر ائدیلمیشدیر آما کیتابین حاشیه‌سی ″آسمان ایله زیجان ″داستانی، ″عرضو ایله قمبر″ داستانی و ″عاشیق‌عمر″-ین شعرلری ایله بَزنمیشدیر. همین بو مجموعه‌نین اصلی-کرم داستانیندا حؤرمتلی علی برازنده ساهمانلامیش نشر ائتمیشدیر.

ائله بو اثری حاضیرلاییب بیتیرن گؤنلر بو داستانین باشقا بیر واریانتینادا راستلادیم. بو نوسخه ″طوزخورماتو″(۱) واریانتی ایدی. هَمن بو نوسخه‌نی ده-تورکیه الیفاسیندان-کؤچوروب توپلویا آرتیردیم. او زامان «ساهیرین حاضیرلادیغی نوسخه‌نی‌ده بو واریانتا آرتیریم؟» دئیه‌ر اندیشه‌لندیم. تکرار ساهیرین حاضیرلادیغی نوسخه‌نی ده موشتری گؤزو ایله اوخودوم. «بو واریانت دا کرکوک واریانتی اساسیندا حاضیرلانمیشدی». بونو اورتاق جومله‌لر بیزه وئریر. آنجاق ساهیر، گؤزل هارمونیا ایله ترتیبه سالمیش و آهنگیلی حالدا ینئی جومله‌لرله بزمیشدیر. البته ساهیرین اثرینده بیر سیرا شعرلر آلیمیزده اولان کرکوک واریانتی ایله فرقلی ایدیلر. ائله بو فرقلره گؤره ده بو ایشه قرار وئریب بو واریانتی دا توپلویا ضمیمه ائتدیم. سونوندا آذربایجان بیر واریانتیندا اولان نئچه پارچا فرقلی شعرلری‌ده موشابه بندلره آتک یازی کیمی آرتیردیم.

بئله‌سینه آلینیزده کی توپلو ایله آلیمیزده اولان واریانتلار بیرگه، سیز سایین اوخوجولار سونورلور.

حسن-م.جعفرزاده

۱۳۹۲/۰۶/۱۲ تبریز

۱-Tuzxurmatu: دوزخورماتو؛ عراق شهرلریندندیر. اسکی‌لرده ″کرکوک″ا تابع ایدی. آما سونرالار ″صلاح الدین″ بؤلگه‌سینه یئرلشدیریلمیشدی. البته کرکوکا یاخین ″تازاخورماتو″ آدلی باشقا بیر شهرجیک ده واردیر.

«قاموس ناموس‌دور،قاموسا اوزانان اَل ناموسا اوزانمیش دئمکدیر.»

۱-جی بؤلوم

کرکوک واریانتی

میلی داستانلاردان

آرزوی- قمبر مطالی(٢)

آنلاتان: بیر کرکوک خانیمی
دەرلەین: اوقات عطا درزی باشی
دەسن(٣): محمد عزت خطاط
باسیم ائوی: بغداد
باسیم زامانی:١٩٦٤م(١٣٤٣ش)

اون سؤز

اصلینده یازیلی میلی داستانلاردان اولوب سورادان خلق آغزینه گئچمیش اولدوغونا ایناندیغمز آرزی ایله قمبر(۴) حکایه‌سی، عراق تۆرکلری آراسیندا اَن چوخ مشهور اولان تۆرکولو حکایه‌لردن بیری‌دیر.

بونون سون زامانلاردا آغیزلاردان ده‌رله‌نیب[(توپلایان)] یاییملانمیش چئشیدلی نوسخه‌لرینه راستلانماقلا برابر حکایه‌نین، مع‌الاسف،[(تاسوفله)] اسکی بیر متنه هنوز تصادوف ائدیلمیش دئییلدیر. بو حکایه‌نین اسکی‌دن بَری اوغوز تۆرکلری آراسیندا بیلیندیگی آنلاشیلماقدادیر. بو آرادا بیزم دیارلاردا میثالالاشمیش بیر شکلی قادین مجلیسلرینده سؤیلنمکده دیر.

داستانی ماهیتی اولان بو حکایه‌نی خلقیمیزین دیلندن آلاراق یایملاییریق. بیزم یاییملادیغیمز بو حکایه، باشقا اؤلکه‌لرده کی یاییملانمیش ده‌رمه‌لردن تماملیه فرقلی-دیر. هَله بیر دفعه موضوع اعتباریله اؤته‌کی ده‌رله‌مه‌لردن آیری اولان بو اثر داستانی موتیولرله سوسلودور[(بَزنمیشدیر)]. اؤته‌کی ذه‌رله‌مه‌لر خلقین دیلی ایله یازیلمیش اولماییب ده‌رله‌یه‌نین اؤز یازی اوسلوب ایله مئیدانا گتیریلمشدیر. بیزیمکی ایسه باشدان سونا تکین حرفی- حرفینه آغیزدان آلینمیش بیر اثردیر. نیته‌کیم[(همی ده)] بو حکایه‌نی چئشیدلی آغیزلاردان دینله‌دیم. اَن سونوندا سایین محمدعزت خطاط آرخاداشیمیزین آناسی آغزیندان تیپه(شریط)(۵) آلاراق اولدوغو کیمی‌ده یاییملاماغا تشبوث ائتدیم. دیل باخیمیندان مکتب فلان تاثیری آلتیندا قالمایان سایین یاشلی خانیمین قونوشما دیلینه هئچ توخونمادان حکایه‌نی کلیمه-کلیمه، جومله- جومله تثبیت ائتدیم. بو، یئرلی آغیز اۆچون گۆنین اَن گۆزل اؤرنکی‌دیر.

یابانجی سؤزجکلره تک- توک اولاراق راستلانان بو ده‌رله‌مه‌ده ، یازی دیلینده گئچن عربچه تعبیرلره و فارسجا ترکیب اضافی‌لره اصلاً تصادوف ایدیلمه‌مکده‌دیر. هَله تۆرکجه‌نین یابانجیسی اولان «و» عطف حرفی‌نین بوندا گئچدیگی گورولموش دئییل-دیر.

اثرین، باشقا لهجه زومره‌لری آراسیندا دا، قولایجا بَلله‌نه بیلمه‌سی و دیل آراشدیرمالاری باخیمیندان یارارلی اولماق دوشونجه‌سی ایله ده‌رله‌مه‌ده گئچن بوتون

یئرلی سؤزجکلرک اورتاق تۆرک شیوەسینده کی قارشیلیغینی یازماغی اونوتمادیم. کتابین آدی، خلق آراسیندا یایغین اولدوغو کیمی «آرزی قمبر مطالی» دیر.
دَرلەمەمیز، بو ساحەده چالیشانلار اۆچون کیچیک بیر اؤرنک وظیفەسینی گؤره بیلیر. بونو مئیدانا قویماقلا اۆزریمیزه دوشن میلّی یوکون اوفاجیق[(کیچیک)] بیر یانینی داشییاراق سئوینچ دویماقداییق.

آوقات(۶)

عطا دررزی باشی

کرکوک ۱۹۶۴/۱/۱

۲-مطال: یازار کیتابیندا بئله ایضاح ائدیر؛ بیزیم شیوەدی.«مصال»(میثال) قارشیلیغیدیر. منجه ″متل″ قارشیلیغی دیر متل= افسانه. باخینیز سنگلاخ سؤزلویونه.

۳- دەسن=دئسن: تصویرگر(فرانسیزجەدیر)(dessen)

۴-قنبر=«قمبر» اوخونور. ذاتا″ بیزده هر زامان ″ن″ حرفی بیر سؤزجکده ″ب″ حرفیندن اؤنجه گلیرسه ″م″ اوخونور.″دومبالان، آمبار ...″ کیمی.

۵- تیپ(شریط): ذبط

۶-آوقات: وکیل

آرزوی قمبر مطالی

هارتدان- هورتدان،سیخمه‌سی[(بئل باغی)] قارپوز قابیغی، دویمه‌سی تورپدان. آمان زامان ایچینده قربیل سامان ایچینده، دَوه بربرلیک(۷) ائدیر، اسکی حامام ایچینده!(۸) واریدی، یوخودو، ایکی قارداش واریدی. بو ایکی قارداشین آروادلاری ایکی جان ایدی (۹). بیر گئجه ییغیشمیشدیلار بیر ائوده اوتورموشدولار. دئدی؛ قارداش بیر شرط ائدیم کی قارداش وصیتی اولسون سنه. دئدی؛ هانسیمیزن اوغلو اولدو هانسیمیزن قیزی اولدو بیر-بیرینه بئشیک‌کسمه(۱۰) آداخلی اولسون.

دئدی؛ یاخشیدی، قئیدی یوخ.

دئدی؛ شرط؟

دئدی؛ شرط!

آی آیدان، گۆن گۆندن دوققوز آی، دوققوز گۆن، دوققوز ساعت دان سورا بیری‌نین کی دوغدو، بیر اوغلان. بیری‌نین‌کی دوغدو بیر قیز! اوغلانین آدینی قویدولار "قمبر"، قیزین آدینی قویدولار "آرزی".* بونلار بیر زامان، حتی بؤیوک اولدولار. بیر دوققوز یاشینا گیردیلر، قمبرین هم ننه‌سی اؤلدو هم باباسی.

عمیسی نئیله‌دی؟ دئدی؛ والله بو قارداشیمین اوغلی‌دی، هم باباسی وصیت ائتدی بونو گتیرم ائویمه. گتیردی ائوینه، ائوینده بسله‌دی. اوغلانلا قیزین آلین توتدو، آپاردی مچیده، گئتدی موللا یانینا سلام وئردی. دئدی؛ بونون بیریسی منیمدی، بیریسی قارداشیمیندی. گتیرمشم بونلاری قویام مچیده. اوخوت بونلاری.

[موللا] دئدی؛ - باش اوسته.

بیر ایل، ایکی ایل، اۆچ ایل... بیر گۆن [عمی]دئدی؛ من بونلاردان بیر شئی آنلامیرام.

---

* بلکه ده بو خالق ماهنیسی بو داستانیمیزدان و آرزی آناسی دیلیندن یارانمیشدیر؟!

...آی منیم آرزی قیزیم — آی منیم آرزی قیزیم
کؤنلومون یازی قیزیم — سئویملی نازلی قیزیم....

۷- بربر: دَللک(انگیلیزجه‌دیر)

۸-فولکلور ناغیللاریندا باشلانیش ترمینی‌دیر.

۹-ایکی جان: بویلو،حامیله

۱۰-بئشیک کسمه: بیزیم شیوه‌ده؛ گوبک کسمه

عمی دئدی؛ بیر گئدیم موللادان سوروم بونلار هارا یئتیشیبلر؟ اوخومادا هئچ بیر صدالاری یوخدو. گلدی گیردی موللا یانینا، سلام وئردی اوتوردو. دئدی:

- موللا! آرزی‌دان، قمبر نئجه‌دی؟ اوخوماقدا هارا یتیشیبلر، هارا یئتیشمه‌ییبلر؟

[موللا] دئدی:

-والله اوغلوم سنین پاران منه حرامدی!

[موللا داوامیندا] دئدی:

-اوغلوم بونلار هئچ اوخومورللار، اوتوروبلار بیر- بیرلرینه هئی معشوقه‌لیک ائدیرلر.

[عمی] دئدی:

- نه چاره؟

[موللا] دئدی:

-چاره‌سی بودور، سن چیخارت بونلاری آپار. اوخومازلار. بونلار اوخویان اولماز، بیر- بیرلرینه عاشیقدیلر!

[عمی] دئدی؛ قمبر، آرزی! قالخین، صاندیقلاریزی، دوشکلریزی قالدیرین گئدک ائوه! مچیددن چیخارتدی گتیردی ائوه. قمبره دئدی؛- قالخ سن گئت بو قوزو بالالارینی آپار اوتلات.

آرزی‌یا دا دئدی؛ - قالخ ننه‌نله ایشله!

قیز، ننه ایله ایشلر، قمبرده صباحدان قوزو بالالارینی آپاردی گئتدی. آرزی دَلی اولوب، صباحدان قمبری گورمه‌ییب، قمبر گئدیب چؤله.

ننه دئدی:

-آرزی سو قالماییب.

آرزی دئدی:

- ننه تولوغو وئر گئدیم دولدوروم.

ننه‌سی دئدی:

- ساچی کسیلمش! گئدیسن، نئجه حاضیرسان سو گتیرمه‌یه! ایندی گئده‌سن، اوردا قمبری گوره‌سن، اوتورارسان قمبرله اَیلنمه‌یه! سویو گِئج گتیرسَن، والله وای حالووادی اؤلدورم سنی!

[آرزی] دئدی؛ یوخ والله ننه، بونجا آند، بونجا یمیندی(۱۱) تئز گللهم.
اما قیزین‌دا نشانلیغی-اوغلانین بیله‌زیگی- قیزین اَلنیده ایدی.گئتدی، قیز باخدی. قمبره چؤلده بَله اولوب،کیبریت اولوب آرزو اوْچون. باخدی داغدان اَنیری، بولاغا دئدی:

آرزیم اَندی بولاغه

سسی گلدی قولاغه

آرزی‌یه پیشکش اولسـون

شیروان، تبریز، مراغه

قیز، هئچ جاوابین وئرمه‌دی. اَندی آشاغی‌یا، یئتیشدی سویون باشینا، تولوغونو دولدوردو، اَل اوْزونو پاک ییخادی[یودو]، باخدی قمبر قاچیری گلسین یئتیشسین اؤزونه. تله‌سیکلیکده قیز، هَمن تولوغو آتدی چیینینه، بیله‌زیک یادیندان چیخدی، قالدی یئرینده. قیز گئتدی ائوه. ننه توتدو قیزی، اؤلونجه چالدی، دئدی:
-قحبه گئتدی قمبری گوردو،گیج گلدی.
[آرزی] دئدی:
-وای ننه! بو نئچه آند، بو نئچه یمین! تله‌سدیگیمدن‌ها، گور بیله‌زیکده اَلیمده یوخدو. بیله‌زیگی سو باشیندا قویدوم.
[ننه] دئدی:
- قصداً قویدون بیله‌زیگی سو باشیندا، بیرده گئده‌سن قمبری گوره‌سن! والله ساچی کسیلمیش، گئت بیله‌زیگی گتیرگینن، والله ایندی سنی اؤلدوررم.
گئتدی قیز، قیز گئتدی، باخدی قمبر قوزو یاییری (۱۲). دئدی:

تولوغومو دولدیردیم

دولو دئییبن قالدیردیم

دینم ایمانیم قمبر

بیله‌زیگم سالدیردیم

آلدی قمبر، دئدی:

۱۱-یمین: آند.عربجه‌دیر

۱۲-یاییر: اوتلادیر، اوتاریر

هَه گۆلشانی-گۆلشانی[(گۆلشنی)]
گۆللر یئره دوشانی(۱۳)
بیلەزیگون اۆستونده
نه واریدی نشانی

آلدی قیز، دئدی:

هه گۆلشانی-گۆلشانی
گۆللر یئره دوشانی
بیلەزیگم اۆستونده
آرزی-قمبر نیشانی

آلدی قمبر، دئدی:

بو سولار اولوغ-اولوغ
قیزلار دولدورو تولوغ
بیلەزیگین تاپانی
نه وئریسن موشتولوغ

آلدی قیز، دئدی:

بو سولار اولوغ-اولوغ
قیزلار دولدورو تولوغ
بیلەزیگم تاپانی
شیرین جانیم موشتولوغ(۱۴)

۱۳-دوشانی: دوشەنیر.

۱۴- آذربایجان واریانتیندا قمبر- آرزی آراسیندا بئله سؤز گئدیر:

سو گلیر بوروق-بوروق دؤلدورولار اۆچ تولوق
اوزوگووو تاپانا نه وره سن موشتولوق

آرزی دا بئله جاواب وئریر:

سو گلیر بوروق-بوروق دؤلدورولار بئش تولوق
اوزوگومو تاپانا آرزی جانیم موشتولوق

اوغلان توتدو قیزی، سیخدی قوجاغینا، اؤپدو، قوخلادی، بیله‌زیگی تاخدی قولونا دئدی:

-یئری گئت ائوه، ننه‌ن سنی وورماسین.

[آرزی] گلدی. ننه، بو قیزی بئله چالدی ائتدی لئش! دئدی؛ قحبه گئتدین قصداً بیله‌زیگی سولار باشیندا قویدون، گئتدین بیرده قمبری گوره‌سن؟!

آخشام اولدو کیشسی گلدی،[آرواد] دئدی:

- من هئچ ائده بیلمم بو قیزونلا، هر دیقه بیر باهانا ائدیری، وورور قمبر یانینا قاچیری!

[کیشی] دئدی:

- چاره؟

[آرواد] دئدی:

-من بو گۆن سوتومدن ساغارام، بیر تپسی(۱۵) دَه‌له‌مه (۱۶) ائدرم، قویارام قمبر یئسین باجی-قارداش اولارلار!(۱۷)

قالخدی ایکی اَمجگیندن بیر قاب سود ساغدی، قیزدیردی، دَه‌له‌مه ائتدی، قویدو تشت آلتینا. قمبر، گۆن‌اورتا گلدی دئدی:

-عمی آروادی نه واریم؟

[عمی‌آروادی] دئدی:

-عم‌آروادی قوربانون اولسون، اودو تشت آلتیندا سنین اۆچون بیر قاب دَه‌له‌مه دؤیدورموشم.

قمبرین بئله کئفی گلدی، دئدی؛ والله عمیم آروادی بو گۆن نه دئییری: «عم آروادون قوربانون اولسون»، ائله‌سه قیزی منه وئره‌جکدی.

قیز، آتاش دوشدو جانینا. دوندو بو ماهنینی دئدی:

هی هاتپدی هاتپدی
قویون- قوزو یاتپدی

۱۵- تپسی: بیر جوره یئکه تاباق، مجمئعی ۱۶- دَلمه:مایالانمیش سود

۱۷- عرفا گؤره سود باجی-قارداشی بیر- بیری ایله ائولنه بیلمزلر.

قمبر دَه‌له‌مــه یئمه
ننه‌م سوتون قاتپدی

دوندو اوغلان، دَه‌له‌مه‌نی یئمه‌دی. قالخدی دئدی:

تره‌جه‌میز(۱۸) دولو داش
بیر یاسدیغا قویاق باش
بیر ننه‌دن اولمادیق
نئجه اولاق باجی- قارداش؟

آلین سیلکه‌دی یئمه‌دی. بیر کلله سوغان، بیر چؤرک قویدو جیبینه، چیخدی گئتدی. [آرزی ننه‌سی] دئدی؛ فایداسی یوخدو. قالخدی قیزی بئله چالدی، دیلدن داماغدان سالدی. دئدی:

-ساچی-بوچی(۱۹)قحبه،هَن نه ائتدین؟ بونودا شعردن، بیتدن قمبره آنلاتدین. اؤلسن، قویمام سنی قمبره نصیب اولاسان. قمبری قاپیمدا بسلی‌یم سنی اؤزونه وئره‌م ؟!

[قمبره ده] دئدی؛ قمبر، گئدیسن بیر قوزو گتیر ائوده کَسریک.

قمبرده بیر قوزو گتیردی، وئردی عم‌آروادینا. قاووردو، بیشیردی، قمبرین پایینا آغو(۲۰) قاتدی، زهیر. قویدو تشت آلتینا.

قمبر، صاباح گۆن‌اورتا اولدو گلدی. دئدی:

- عم‌آروادی نه واریم؟

[عمی آروادی] دئدی:

- پایین بیر کومه قاوورما قویموشام!

قیز اولدو اَبدال! دئدی؛ وای بو زهیردی، ایندی بو زهیری یئیه‌ر أوله‌ر. دئدی:

اَمه قمبریم اَمه
ننه‌مین عقلی کمه(۲۱)

۱۸-تَرجه: رف، تاغچا

۱۹-ساچی- بوچی= ساچی:گلینین ساچیندان آسلانان چیچک، پیلک-بوچی: بیر جوره قوپوز. آرزی‌نین ساچی و چالدیغی بوچی‌یا ایشاره‌دیر. (ساچلی- بوچلو ق.ح.ب.ه)

۲۰-آغو= زهیر

۲۱-کمه=آز (فارسجادیر)

اؤنونده قوزو بریان
آغو قاتیپدی یئمه

اوغلان آلین سیلکه‌دی، یئمه‌دی. دئدی:

بو گۆن چرشنبه‌دی
گویلووه دوشن نه‌دی؟
اود یانار توتون(۲۲) چیخماز
قازاندا بیشن نه‌دی؟(۲۳)

یئنه بیر باش سوغان، بیر چؤرک قویدو قوینونا گئتدی.

قونشولاریندا بیر تات وار، قیرخ اوغلو وار! گلدی، بو قیزی ایسته‌دی باباسیندان. بو قیزی، قالخدی عمی وئردی بو تاتین اوغلونا! قمبر ائوه گلدی، قیز آندیردی، دئدی:

- قمبر!

دئدی:

- ها!

دئدی:

- خبرون وار؟

دئدی:

-نئجه؟

دئدی:

۲۲-توتون: بوردا مقصد توستو دور.

۲۳- آذربایجان واریانتیندا قمبر حاق عاشیق اولدوغوندان آرزی آلینده کاسانین زهیرلی اولدوغون بیلیب بئله دئییر:

قاش قاباقی آتمیسان غم غصه یه باتمیسان
آلینده کی کاسی‌یه بیلیرم زهر قاتمیسان

آرزی دا جاوابیندا بئله دئییر:

یئمه قنبریم یئمه دردی وی بیر کسه دئمه
الیمده کی کاسی یه شکرده قاتسام یئمه

-منی بابامدان تات اوغلو اۆچون ایسته‌دیلر. بابام منی وئردی تاتین اوغلونا. بیر چار اِئله. دئدی:

-چاره‌سی نه اولسون، منیم کیمی بیر کیمسه‌سیز نه ائده بیللم؟!

دئدی:

-گئت شاها شیکایت ائیله، بیر تابور(۲۴)عسگرگتیر منی قیلینج زورو–حرب زورو آلگینان!

بودا [قمبر] گَلدی، دئدی:

-عم آروادی، منیم طاقتیم قالمادی بوردا اوتورماغا، مادام آرزینی دا وئریسیز خاخا(۲۵) منیم اۆچون بیر تشت دیرناخلی کۆلچه(۲۶) ائله‌گینن باش آلیرام گئدیرم.

عمی آروادی دئدی:

- باشیم اوسته!

[عم‌آروادی اؤز–اؤزونه دئدی؛] «هَه گئتسین بوینومدان اولسون.»

[قمبر] اسبابینی ییغدی شئی- مئی-ین ییغیشدیردی، اوغلان، قویدو گئتدی. ها بوردا، ها اوردا، آز گئتدی–اوز گئتدی یئتیشدی عجم شاهی یانینا. شاه دئدی:

-نه ایستیرسن؟

دئدی:

شاه اوغلو شاه زاده
گلمیشم سنه داده
مالیم یوخدو آلام
خان، آرزیم گئتدی یاده

دوندو شاه دئدی:

دورون- دورون گورَلیم
عاشیق حالین سورالیم
چاغیرین خزنه‌داری

۲۴- تابور: نیظامی گردان ۲۵–خاخا=خالقا ۲۶–کۆلچه=کوکه

عاشیقه مال وئرَلیم

آلدی قمبر:

عاشیق مالی نئیلیری
دؤنیاداری نئیلیری
عاشیق داده گلیبدی
سندن امداد دیلیری

شاه دئدی:

- چاغیرین بیر مانغا (۲۷) عسـگر وئرین، هانسی قیزی ایستیرسه توپ- توپخانا زورو آلسینلار وئرسینلر آلینه.

اوردان بیر وزیر قالخدی دئدی:

- پادشاهیم سن بیلیسن بو ساغ(۲۸) عاشیقدی؟

پادشاه دئدی:

-ساغ عاشیقلیغی نه‌دن بیلینیر؟

دئدی:

- باغچاون یئددی یئمیشینی بیر- بیرینه قاتارسا ساغ عاشیقدی!

آلدی قمبر، دئدی:

آلما اَریک، هالوچـه(۲۹)
قاوون، قارپوز، بو نئچه؟
هئیوا یئدیم سارالدیم
نارگیله معده‌م آچه

بیر مانغا عسگر وئردی، توپ-توپخانا، عسگر-لشگر. دئدی:

-گئدین، ایندی ساغ عاشیقلیغین اثبات ائتدی.

سن گل آرزی‌نین ننه‌سیندن خبر آل! بیر قارینی چاغیردی. آغیریجا پامبیق چکدی

۲۷- مانغا: سرباز دسته‌سی.

۲۸-ساغ عاشیق= حاق عاشیق

۲۹-هالوچه=آلچا

قاری‌یا وئردی دئدی:
- قاری ننه، قمبر گئدیب شاها دادا، عسگر-لشگر گتیرمه‌یه، سن بیر اویونلا بو عسگر-لشگری گئری دوندر بو پامبیق سنین اوٚچون اولسون.
قاری دئدی؛ بیر قازان حالوا، بیر تندیر چؤرک اِیله منیم اوٚچون، قاریشما!
چؤرگین آرا یئرینه بیرکونده حالوا قویدو، بیر-ایکی[سین] پئشتمالا(۳۰) دوگونله‌دی صاباح محلی(۳۱)آپاردی بیر-ایکی توربه نین باشیندا اوتورور. بیرگوٚن، ایکی گوٚن، اوٚچ گوٚن، بیر زامان قاری باخدی بیر توز توزاناق، بیر عسگر-بیر لشگر ، موصلّادا بیر قیامت! دئدی؛ والله بو قمبردی گلیری!
قمبر دوردو باخدی. قاری ساچین آچیپ اؤز- اؤزون چالیری نعره وورور آغلیری! قمبر حنین ایدی(۳۲) عسگر-لشگری دوروتدو، قاری‌دان سوردو، دئدی:

آلتیمز بوراداندی
اوٚستوموز یاراداندی
قاری سوآل ائدیرم
گلیشین هاراداندی؟

دوندو قاری آلدی:

آلتیمیز بوراداندی
اوستوموز یاراداندی
اگر سوآل ائدیرسن
گلیشیم اوبـاداندی

دوندو اوغلان دئدی:

او یانیمیز داغمی دیر
بو یانیمیز داغمی دیر
قاری سننن سورورام
آرزی اؤلوب ساغمی دیر؟

۳۰-پئشتمال=فیته،قدیفه ، دستمال ۳۱- ساباح محلی= ساباح واختی ۳۲-حنین: شفقتلی

[قاری] دئدی:

- وی، ننه‌ن- بابان اؤله ایدی اوغلوم! به من نه اوّچون اؤزومو چالیرام. حالوا پایلیرام؟!

[قمبر] دئدی:

- ایندی آرزی‌دی اؤلن؟

[قاری] دئدی:

-هَه والله قوربان آرزی‌دی اؤلن! هَه

[قمبر] دئدی:

- چاره نه؟ من گئتدیم شاها دادا، عسگر گتیردم، لشگر گتیردم، اَمگیم هئچه دوندو! عسگره ایزن وئردی، دئدی؛ آرزیم اؤلوب، سیز دونون گئری‌یه! هر کس دوندو گئری-یه. اوغلان توربه‌نین باشیندا اؤز-اؤزون چالار، آغلار. گؤزندن سو یئرینه قان گَلیر. مغرب اوخوناندا(۳۳) یاننان بیر-ایکی دَنه(۳۴)گئچیر، «قارداشین، بابان سنین اؤلدو! آلله قبول ائتمز، قالخ گئت، آللهین وعدینه نه‌دَنلی؟ آللهین چؤلونده گئجه محلی بو سویوقدا نه ائدیرسن؟»[دئدیلر]. اوغلان اَلین گوزینه توتدو بئله ایچری‌سی کسیلمش گلدی یئیشدی عمیسی گیلین زوقاقینا، باخدی آرزی اَلی اَلینده، اَتگی بئلینده، قویودان سو چکیری. اوغلانین ایکی دیزین قاپاغی قیریلدی. بئله اوّرگی کسیلدی دوردو قاپی‌دا باش دایادی قاپی‌یا، بئله مووالدی(۳۵)! دوندو قیز، دئدی:

قاپی‌دا دوران آدام
بوینونو بوران آدام
گئتمشدین شاهه داده
هانی شاهدان بیر آدام

آلدی اوغلان دئدی:

نه اولدو قاری‌دان اولدی
زولفو ساری‌دان اولدی
عسگریم گئری دوندی

۳۳- اذان واختی ۳۴- نفر، آدام ۳۵- بایغینلیق حالی گئچیردی

گؤزل تاری‌دان اولدی

اوغلان گیردی ایچری، دوشدو شامسیز آج. ساباح(سحر) اولدو، گلدیلر تات-گیلی قیزین، آل ائتدیلر، وئر ائتدیلر، دیلک‌لیگینه. قیز وئریلدی، یولو گلدی، کَبینی کسیلدی، قیزین جاهازی آلیندی. جاهاز بیچیلدی، حنالاندی، گلین گئتمک اۆسته قیزی، بئش گۆنده، بیر هفته ده بیر بیتیردی. [آرزی‌نین ننه‌سی] دئدی؛ گئتسین، بوینومنان اولسون. قمبر قالسین هَه بئله یانا-یانا!

تویون تداروکی بیتندن سونرا گلدیلر قیزی بزه‌تمه‌یه. قیز آغلیری. اوغلان آغلیری، ساغ عاشیق اولدوقلاریندان گؤزلریندن قان آنیری! گلدیلر قیزی بزه‌تمه‌یه. اوغلان بئله قاپی‌دا دوروب بوینونو بورور! بیر دَنه گلدی قیزین اسبابین(۳۶) گئیدیرسین بزَه‌تسین. اوغلان دئدی:

هی هؤکولسون- هؤکولسون

قاتلی داغلار سؤکولسون

آرزینی بَزه‌دنی

اون بارماغی تؤکولسون

آروادین اون بارماغی یووی- یووی‌دن(۳۷) دوشدو! ساغ عاشیقین دوعاسی گئچدی. آرواد گئتدی.

او دئدی؛گلینی کیم بزه‌تسین؟ بو دئدی؛ گلینی کیم بزه‌تسین؟ بیر دَنه[نفر] قالخدی دئدی؛ یاالله، من بزه‌دیرم! قمبر نه دی سؤزو بئله گئچسین! قالخدی گلینی بزه‌تسین. دوندو قمبر دئدی:

من قمبرم داغ کیمین	تیتررم یارپاغ کیمین
آرزینی بزه‌دَنی	قره گئیسین زاغ کیمین(۳۸)

۳۶- آلبسه، گئییم.

۳۷-یووی= مفصل،بند، بند-بنددن.

۳۸- آذربایجان واریانتیندا قمبر گلین بئلی باغلایانا بئله بددوعا باسیر:

آغلی یین ها، آغلی یین	جگریمی داغلی یین
آه چکیم اوغلون اؤلسون	گلین بئلی باغلی یین

خبر گلدی، دئدی قالخ دامین دوشوب دؤرد اوغلون بیر کیشی-ین آلتیندا قالیبدی اَلی بئللی، دالی بئللی لئش چیخاردیری. آرواد، گلینی یئرینده قویدو،حوربو (۳۹) باسدی قویدو قاچدی!

بونو کیم بزه‌تسین؟ دئدیلر؛ والله بیز بَزه‌تمه‌ریک. قمبر قاپی‌دا دوروب، ساغ عاشیقدی بد دوعاسی برابردی(۴۰)! او دئدی؛ والله بزه‌تمه‌ریک! بو دئدی؛ والله بزه‌تمه‌ریک!

دئدیلر؛ چاره؟

قمبر، دئدی:

-عم‌آروادی بیر شئی‌دئییل، آرزینی منه وئر، من بزه‌دیرم اؤزونو! یوخسا ایندی اؤلنه کیمی بو قاپی‌دا دوررام، هر کیم بزه‌تسه اۆزونه، بددوعا باسارام، دردینه بورارام اؤزونو!

آروادلار دئدیلر؛ قوی بزه‌تسین، نه وار، جانیم عمیسی قیزیدی، آخی بال دئییل بارماغلاسین!

[عمی‌آروادی] دئدی:

- بوینو قیریق گَل بزه‌ت.

[قمبر] دئدی:

- بَلی بله بزه‌دیرم شرطدی، اونو تاخیم ائتدیکجه بیر اوپوش آللام!

[عمی‌آروادی] دئدی:

-قئیدی یوخدو آل.

اَتکلیک گئیدیردی بیر اؤپدو عزیه(۴۱) گئیدیردی بیر اؤپدو جیلیققا گئیدیردی بیر اؤپدو بزه‌تدی، اۆزونو-گؤزونو اؤپدوکچه اؤپدو.

قیزی گئتدیلر گلینه، مملکت بیر- بیرینه وورولدو. تات اوغوللاری یئتشدیلر، گلینین قولوندان توتدیلار آپاردیلار. قاپی‌یا. قمبر چیخدی دئدی:

آته ووردم قانترمه

قان ائدرسم قورتارمه

۳۹-حوربو= نعره. ۴۰ - آرزینی بزتمک هامان قمبرین بد دوعاسی(قارغیشی)هامان.

۴۱- عزبه: آلت گئیملریندن. ائو گئیمی.

آرزیم مینن آتلره
آتی اولسون بئلسارمه(۴۲)

گلین، بسم‌الله دئدیلر، آلین قویورلار دای-ین بئلنه ، دایا مینسین ، دای-ین بئلی، اورتا یئریندن قیریلی گلین قالیری اسکمبیلی‌نین(۴۳)اوستونده! قمبر بددوعا باسدی اؤزونه! دئدیلر؛ نئجه اولو؟! اون دای گتیردیلر. هر اونونا دا بددوعا باسدی. بئلی قیریلدی اؤلدو.

دئدیلر؛ قمبر سندن چاره؟

دئدی؛ هه بودو؟ قویمادیز دای گتیرم، اؤز دای-یمی گتیریم مینسین، رشمه‌سین من چکرم!

او دئدی؛ بابا دای اؤلسه نه وار، بو دئدی؛ نه وار؟ گلین بزه‌تمک کیمین بونو دا اوزاتمایین! گئتدی اؤز دای-ین گتیردی طویله‌دن. گلینی میندیردی دایا. دای-ین رشمه‌سین توتدو، گؤزو گورمور حرصینن- حیدتنن، دای بئله یئریریر[کی] گئری‌دن دابانینی آزدی قمبرین، قونداراسیندان قان وئردی یازی‌یا!(۴۴) آلدی قمبر، دئدی(۴۵):

هانّان قمبریم هانّان
محبتین چیخماز جانّان
دیزگی‌نین چَکرک توت
دابانیم دولدو قانّان(۴۶)

قیز آلدی دای اؤستونده :

۴۲- بئلسارماق:آغیر یوکدن بئلی قاتلانیب یئره اوتورماق۴۳-کورسو، یئهرلیک کیمی بیر شئی

۴۴- یازی= ائشیک، چؤل ۴۵- آذربایجان واریانتیندا قمبرین قیچی چیخیر و آرزی دئییر:

باغیما تالان گئلیب جانیمی آلان گئلیب
قنبر قیچین چیخیب دی یئرینه سالان گلیب

۴۶- آذربایجان واریانتیندا قمبر دوعا ائدیب گلەر هامی‌نین گؤزونه آت کیمی گورونور. آما آرزی قمبر اؤز اصلینده کی کیمی گوروب اونون آردی جا گئدیر . خالق ظن ائدیر آرزی آتا مینیب گئدیر. آرزی دا قمبره بئله دئییر:

قنبر قنبر خاص قنبر اوزنگی وی باس قنبر
گؤروسن آرزی یئریش یئریر نه توتموسان یاس قنبر

هاننان قمبرم هاننان
محبتین چیخماز جاننان
دابانیندان گلن قان
گلسین شیرین گوزمنن

همن قمبر دوندو، گلینین دوواغین(۴۷) قالدیردی، آتدی گئری‌یه! باخدی، گلینین گوزننن آرخ کیمین قان آنیری! تات بونا قیزدی– قایین‌بابا– بیر قامچی آلدی اَلینه وئردی قمبری، قامچینی اوْرگینه، بئله ووردو ، بئله ووردو اَزدی اؤزونو ائتدی لئش! قیز دای اوْستده گوزندن قـان آتیری اوغلان آشاغی دان قان آتیری! دوندو قمبر، یاندیغیندان دئدی؛

تات اوغلو کوله‌جه (۴۸) بوی
ائتدین خان آرزیما توی
کره‌سین من آلمیشام
آیرانین باشینا قوی

قیز، دای اوْستونده، داها گئتدی. دئدی؛ بو عمیم اوغلو قمبر منی چوخ سئوردی، منه بله بوحتان ائتدی بو مخلوقون ایچینده! دئدی:

هه ائیله‌دین- ائیله‌دین
آلتینیم پول ائیله‌دین
سن منه دَیمه‌میشدین
نه اوْچون بوحتان ائله‌دین

آلدی قمبر، دیدی:

هَه ائیله‌دیم- ائیله‌دیم
آلتینی پول ائیله‌دیم
هامیسی آغاج زورننان
سنه بوحتان ائیله‌دیم

---

۴۷ -دوواق=بوردا گلینین اوْز اورتویو

۴۸- کوْله‌جه= قیسا بوی،گوده

یئتیشدیردیلر گلینی قاپی‌یا، گلینگیردی ایچری‌یه، اوغلان قمبر، دوردو کوره‌کن گیلن قاپی‌سیندا، بیر بددعا باسدی، دئدی؛

مندن اولان گئری‌یه
گئتمه‌سین ایلری‌یه(ایرلی‌یه)
آرزیم گیرن ائولری
گئجه کۆله بوری‌یه

قمبر گئتدی، یاندیغیندان هوولوندن، بو گۆزل قمبر، ساچی‌نین، کشکولونون(۴۹) بیر یانی آلتین ایدی، بیر یانی گوموش، بئله سیپ- سیاه(۵۰) کسیلدی! بو تات گیلین دامی‌نین آردی شط(۵۱) ایدی. بو شطین کناریندا آج سوسوز دوشدو! داها عمیسی- گیله‌ده گئتمه‌دی. دئدی؛مادام آرزیم گئتدی قالمادی، الله‌ین چؤلونو گزیم!گئجه اولدو. تاتین اوغلو گلدی، آبدس(۵۲)آلدی، بسم‌الله ائتدی، گیردی پرده‌یه، ایکی رکعت پرده نامازی(۵۳) قیلسین، نامازلیغین(۵۴) اوستونده دوشدو اؤلدو!(۵۵) ها گؤزتله‌دیلر چیخسین چیخمادی، چیخسین، چیخمادی. بیر زامان قاپینی قیردیلار، گیردیلر ایچری‌یه باخدیلار پرده اورتولو، گلین او تای‌دا، اوغلان بو تای‌دا! [ائله بیل] ایندی اؤلمه‌ییب مین ایلدی اؤلوب! دوندو تات دئدی؛ بو قمبرین بددوعاسی. بو گئجه من بو قیرخ اوغلاندان واز گئچدیم! یا قویمام قمبر مورادینه یئتسین، یاخود دا من بو قیرخ اوغلانین قانینا گیرم. لئشی قالدیردی آپاردی، آیری اودا دا اوزاتدی، گئتدی بیر مختار، بیر امام گتیردی. دئدی؛گل اوتور بو گئجه صاباحا کیمین بیزده، یا قمبرین سؤزو اولو یا بیزم! کسدی اوندان کیچیک اوغلانا کبینینی، دئدی؛ اوغلوم، کَبینین سنه کسدیم. او قارداشین اؤلدو ، الله‌ین امری‌دی، یا بو گئجه الله قمبره وئرر، یا بیزه وئرر!

۴۹-کشکول=خورجون ۵۰-سیپ-سیاه= قاپ قارا،فارسجادیر. سیپ-سیاه کسیلدی؛ یانی قارانلیقدا ایتدی. ۵۱- شط= چای، ایرماق(عربجه دیر) ۵۲- آبدس= آبدست؛دستاماز،وضو.
۵۳- پرده نامازی= نیکاح نامازی(مستحب نامازدیر) ۵۴-نامازلیق= سجاده.
۵۵- آذربایجان واریانتیندا قمبر کوره‌کن بئله بیر بددوعا باسیر و کؤره‌کن اؤلور.

دستامازی آلاسان
حاجت نامازین قیلاسان
ایکینجی رکعت ده
سجده دن دورمویاسان

اونا کَبینین کسدی. اونو دا سالدیلار ایچری‌یه. اوغلان یئنه کئچدی ناماز قیلماغا، اودا اؤلدو! گؤزتله‌دیلر اوغلان چیخمادی! گیردیلر باخدیلار اودا اؤلوب! باشیزی آغیرتماییم نه اوزاداق حیکایه‌نی، قیرخ اوغلانین او گئجه قانینا گیردی قمبر. قیرخ لئش اولدو.

ساباح اولدو بیر سور دودوگی چالیندی. قمبر بیر بئله بددوعا باسیب، تاتین هر قیرخ اوغلونا کَبینی کسیلیب آرزی‌نین. هر قیرخ اوغلودا اؤلدو! اَلی بئللی یئتیشن لئش قالدیرماغا، تابوتو آپاراق موصلّایا. قیرخ اوغلانی گؤمدیلر[قویلادیلار]. تات دوندو دئدی؛ بو قیرخ اوغلاندان واز گئچدیم، اماملا مختارا دئدی؛ منه کسین کَبینین. کسدیلر قایین‌بابا یا کَبینی! گلدی قاپی‌دا دوردو، قورخدو، گیرمه‌دی ایچری‌یه. دئدی؛ آرزی قیرخ اوغلومو بو تویا قویدم، کَبینی اؤزومه کسدیم، سن قیرخ گۆن یاس توت بو قیرخ کیشی اۆچون. منده قیرخ گۆن یاس توتوم بو قیرخ اوغلوم اۆچون. قیرخ گۆندن سورا گللَم سنه َدئیه‌رم. آرزی جاواب وئرمز، آلله‌دان بیر بئله گۆن ایستیردی. هئی آغلیری. قان آتیری گؤزندن! قایین‌بابا گئتدی، اوتوردو آیری بیر اودادا، دوشونور باشینا گلن ایشی کی نئجه ایشدی، بیر قیز بدلی قیرخ اوغلومون قانینا گیردی.

قیز بش گۆن، آلتی گۆن اۆرگینده بیر بئله سیخینتی قالدی، دئدی؛ یاالله-یاالله سیچیم تاتین باباسی‌نین دینینه، قالخیم بیر داما چیخیم، اَزیلدیم بوردا قان تؤکمکدن! باخدی شطین کناریندا بیر دَنه بئله گلیری بئله گئدیری، سیپ-سیاه کسیلیب پوشی(۵۶) کیمین الله دئمه‌یه طاقتی یوخدو! قمبر باشین قالدیردی باخدی، آرزی دامدان باخیری دئدی؛ باخیم آرزی‌نین منیمله او محبتی قالماییب، بیر سوروشوم اؤزوندن باخیم منه نه دییه‌ر؟! دئدی؛ قیزا کی:

-هَن اوزومو شطه آتیم؟

[آرزی] دئدی:

-آت، آتاسان،آتمایاسان جهنمه!

اوغلان دئدی:

-آرزی منه بئله دئییرسن؟

۵۶- پوشی کیمین= دومان کیمی

اؤزون آتدی شطه! آتاندا شط، جومدوردو اؤزونو. سیلکه‌ندی قیز، کشکولوندان تانیدی. دئدی؛ وی، بو قمبر ایمش اؤزونو آتان! قیز دئدی:

غرض اؤله‌سن غرض

یار آلیمیزدن دوشدو ساز

قمبری شط آپاردی

یئتیش یا خیدرالیاس

خیدرالیاس گلدی، قمبری سودان چیخارتدی قویدو کنارا. دوندو قمبر باشین قالدیردی، دئدی آرزی بسدی داها عاشیقلیقه- ماشیقلیقه اقتداریم قالمادی. باخ نه شکلدن چیخدی منم کیمین جمال، هندی اولدوم، آغاجیمدا قورودوم، جانیمدا بیر مثقال اَت قالماییب، گل آشاغی‌یا، اوتور شطین قیراغیندا، نئجه گؤندو نه یئمیشم نه ایچمیشم نه یاتمیشام نه دورموشام، بو شطین بویوندا گل-گئت ائدیرم! باشیمی قویوم دیزون اوستونده بیر یوخو آلیم، بو کَره اؤزومه بددعا باساجاغام!

[آرزی]دئدی:

- آخی تاتدان قورخورام.

[قمبر]دئدی:

-تاتدان قورخوسان؟!

[آرزی] دئدی:

-یوخ، یوخ، آتما سن اؤزونو شطه، اودو گلدیم.

قیز قاچا-قاچا دامدان اَندی آشاغی‌یا. اویانا باخدی، بو یانا باخدی، چیخدی قاپی‌دان قاچدی گئتدی، دیزینی یاسیلادی. دئدی؛ آرزی ، بیر کز بو باشیما باخ. باشینا آرزی باخیری، دیرناق چالیری، [قمبر]آلله‌ین امرین بیتیردی، دئدی؛ یاربی! داها عاشیقلیق ائتمه‌یه طاقتیم قالمادی، آل امانتین!(۵۷) قمبر اؤلدو. قیزین دیزی اۆسته! ساغ عاشیق ایدی. دوعاسی قبول ایدی. قیز «ددم وای» یاتدی! دئدی؛ «نئجه اولو قالخمیری

۵۷- امانت وئردیگین جانیمی آل.

یوخودان، بیلمیرم نه ائدیم بیر ساعت اولدو، ایکی ساعت اولدو، »آرزی دئیری؛ «ایندی تات گلیر منی بوردا گؤرسه اؤلونجه چالار. بیلمیرم نه ائدیم؟!». اویاتدی، قمبر، قمبر، باخدی قاخمیری. بیر داش چکدی، بیر کرپیچ قویدو باشی آلتینا، باشین قویسون اۆستونه، اؤزو قاچسین گئتسین ائوه. «وای» دئدی، «اوزوم قره اولا ایدی، بونون باشین داش اوسته قویدم، ایندی بو یوخودن اویانسا، باشین داش اوسته گؤرسه اؤز-اؤزون اؤلدورر. نه دی تات منی وورماسین؟ قوی تات منی وورسون، پوخ اولسون تاتین باباسی کفنینه‌ده!». گلدی بیرده باشینی، داش اوستدن قالدیردی، قویدو دیزی اۆستونه. اویاتدی قمبر، قمبر، باخدی، قمبر ایندی اؤلمه‌ییب مین ایلدی اؤلوب! دئدی؛ «های-هاوار، بودا گئتدی، اؤز-اؤزونو اؤلدوردو! من ایندن [بوندان] سورا گئدیم تاتا آروادلیق ائدیم؟!». قوینون- قولتوغون آختاردی باخدی بیر قلمتراش! قیز اؤز اۆرگین سالدی، بوردان یئریتدی قارسیغینا قَدر! لئشینی آتدی قمبرین لئشی اۆسته، دوشدو. او قاری‌دان خبر آل، توربه باشینا حالوا-چؤرک گتیردی، آلداتدی قحبه، بونون عسگر- لشگرینی دوندردی، او گلدی، دئدی؛ والله قالخیم گئدیم باخیم تات‌گیلده آرزی نه ائدیری قمبرسیز! گلدی تات دان سوردو، دئدی:

-تات! هانی آرزی؟

دئدی:

-اودو دا، ایچری ده.

گیردی دئدی:

-تات! هانی اودا دا یوخدو! آرزی بلکه چیخیب داما!

چیخدی داما

قاری دئدی:

- وی، خنایا باتاسان تات!

دئدی:

-گَل باخ آرزی ایله قمبر شط کیناریندا یاتیبلار. بیر آل یورغان اورتیبلر!

تات قیلینجینی سیییردی، چیخدی دامدان باخسین، نه گورسن؟ باخدی قمبر گَرچکدن اؤلوب، آرزی دا اؤز-اؤزون اؤلدوروب، لئش دوشوب لئش اوستونه! دئدی:

-هی ساچی-بوچی قحبه، اَولدن سن بونون عسگرین- لشگرین دوندردون گئری‌یه، بو ساغ عاشیق ایدی، منیم قیرخ اوغلومون قانینا گیردین! بو اؤلوب، او اؤلوب، هَله دئییرسن شط کنارینداا یاتیبلار، بیر آل یورغان اورتوبلر!

هَمن قیلینجینی وورماقلا قاری‌نین بوینون آتدی.

بو قاری‌نین قانیندان ایکیسی‌نین توربه‌سی آراسینا بیر دامجی قان آتلانیب، ایندی ایکسی‌نین آراسیندا بیر چاغیر تیکان اولوب، هر ایل-دئییر- او چاغیر تیکانی کسرللر. بیر ایل باتماز–دئییر– بیرده گؤیری! قیامتده ده قویمادی(قویمایاجاق) قاووشسینلار بو قاری!(۵۸)

۵۸-رحمتلی بؤیوک‌بابام بو داستانی روایت ائدردی. کیچیک اولدوغوم اۆچون ساده‌جه یادیمدادیر بویوک بابام داستانین سونون بئله بیتیرردی:« هر ایل بو ایکی سئوگیلی‌نین قبرلریندن گول بیتر. گوللر اَچیلیب بیر-بیرینه قوشماق ایستر آما اورتادا قاری‌نین قبریندن چیخان تیکان بونلارین قووشماسین کَسر.

۲-جی بؤلوم

آنادولو واریانتی

آنلاتان:؟

ده‌رله‌ین:؟

باسیم یئری:؟

باسیم زامانی: تخمینا ۳۰۰ ایل بوندان اول.

اورژینال مجموعه‌نین اؤن سؤزو:

«ایشبو تواتر ایله مشهور و متعارف اولان عاشیق کرم دیوانی‌نین تکمیل نوسخه‌سی و کناریندا بین الناس مشهور اولان ″آسمان ایله زیجان″ و ″عرضو ایله قمبر″و ″عاشیق عمر″-ین ده بعضی ادبیات واشعاراتی جمع و ترتیب اولموشدو.»

راویان اخبار و ناقلان آثار شویله روایت ائدرکی زامان اَولده خوراسان دیاریندا بیر مملکت وار ایدی بو مملکت بیگلریندن خواجه بهرام نامینده بیر عنقا(۵۹) بازرگان وار ایدی بازرگان باشی اولوب غایت مالدار ایدی. عجمده، رومدا و هیندوستاندا چوخ اورتاقلاری وار ایدی. مالی‌نین حئسابینی بیلمزدی. چوخ فقرا و یئتیملره یئتیشن و سئویندیرن ایدی. بونون دۆنیادا ایکی اوغلو اولوب بیری باباسی‌نین کاتیبی و دیگری هنوز خوجایا(۶۰) گئدردی. بیر گۆن بهرام‌بیگ حجه گئتمک نیت ائدیب بؤیوک اوغلون یئرینه بوراخیب کیچیک اوغلو ایله حَرمین برابر گتیردی. بیر گۆن بهرام گئدرکن بیر تاخیم حرامی‌لره تصادوف ائیلر اطرافینی آلیب مالّلارینی و جانلارینی تلف ائدیب بیر جوجوق بیر خدمتکار قالار. خدمتکار بیرینه یالواریب«شو معصوم ایله منه قییماین! آزاد ائدین» دئدی. حرامی‌لره بونلاری آزاد ائتدیلر. خدمتکار جوجوغو، آذوقه‌سینی آلیب بیر سو باشینا گتیردی. بونلار آغلاماغا باشلادی. بویله آغلارکن بیر آدام ظهور

۵۹- عنقا: بویوک بیر قوشدور. بورادا بازرگان ایله برابر گلمه‌سی بازرگانا بؤیوکلوک صفتی قازاندیریر- بؤیوک تاجیر، بؤیوک بازرگان.

۶۰ خوجا-یا گئدردی؛ مقصد مکتبده موللا یانینا گئدردی. خوجا=اوستاد

ائدیب بونلاری سوال ائیله‌دی.

بونلاردا احوالی خبر وئردیلر. او جوجوغو آلیب گئتدی. ائوینه گتیریب حرمینه ایشی آنلاتدی. جوجوغون اسمینی قمبر و قیزی اسمینی آرزو قویدولار. بیر- ایکی سنه‌دن سونرا چاووش وفات ائدیب آرزی ایله قمبر یئتیم قالدیلار. والده-سی بونلاری خوجایا[تاپشیردی](۶۱) بیر قاچ سنه ایچنده بو قیز او قدر اوخودوقدا جومله جوجوقلار خلیفه اولدو.(۶۲) قنبر دردمند ده برابر ایدی. آما بونلار اون‌اۆچ یاشلارینا گیرمه‌یه باشلادیقدا او زامان آرزی قمبره سؤز آتیب محبت ائتمه‌یه باشلادی.

قمبر«قیز سن دَلی اولدون، سن منیم قاریننداشیم.[قاریننداش نئجه]سئویلرمی؟» دئدی.

قیز« سن منیم قاریننداشیم دئییلسن! اگر قاریننداشیم اولسایدین بو قدر گونلوم سنه دوشمزدی» دئدی.

بونلار خوجا-یا گئدیب گلیردیلر. بو قیز او قدر مشاعر(۶۳) اولدو کی اوخوماغی اونوتدو. خوجاسی باخدی کی قیز اوّلکی قیز دئییل. خوجا دئدی؛« قیزیم سنه نه اولدو؟ اصلی نه دیر بو حالین؟»

[خوجا] دئدیکده آرزو دئدی؛ قمبره عاشیق اولدوم!

[خوجا] « اویله ایسه منیم یانیمدا سؤز آت باخالیم نه دیر!» دئدی.

آرزی دا قمبره سؤز آتماغا باشلادی.

قمبرده «سوس کی یئتر» دئدیکده خوجاسی او زامان«قیزین خاطرینا توخونما یوخسا سنین عوضین چیخاریم» دئدی.

سونرا قمبر چاره‌سیز سکوت ایله‌دی.

آرزی دئدی؛ آی قمبر من سنی سئویرم، سن منی سئومزمی‌سین؟ اگر

۶۱- کیتابین بعضی یئرلرینده جومله یاریمچیلیق قالمیشدی.

۶۲- خلیفه اولدولار: بیلگین اولدولار.   ۶۳-مشاعر اولدو: مقصد احساسلی و عاشیق اولدو.

سئومزسن اؤز- اؤزومو هلاک ائدیرم.
قمبر دئدی؛ آی آرزی ائوه وارالیم آنامیزدان بیر خبر آلالیم اگر قارداش ایساق اولماز، دئییلسک منده سنی سئورم!
[بویله](دئییب عهد ائتدیلر. بونلار آزاد اولوب ائوه گلدیلر گوردولر کی آنالاری خمیر یوغورور.
آناسی دئدی؛
-قیزم آلیم خمیر ایچندەدیر منه بیر سو گتیر.
آرزی قیربانی(۶۴) آلیب سویا گئتجک قمبرده والدەسی‌نین(۶۵) ممەسینه ساریلیب اَممەیه باشلادی.
[آناسی] «نه اؤچون اَمیرسن؟» دئییب غوغایا باشلادی. والدەسی«ائتمه اوغلوم سؤز قیزیمین کیدیر. سن اؤیر ایدین» دئدی.
آرزی سویا گئتدی. بیر آزدان آنلاتدی والدەسی«ایندی اوغلوم قیز گلمەدی هاردا قالدی؟ وارایاق»
قمبرده آلینه بیر بوغراجی(۶۶) آلیب گئدرکن آرزی باخدی کی قمبر سویا گلیر هَمن بیلەزیگین چیخاریب چشمه اؤزرینه بوراخیب دوندو قمبر ایله موقابیل اولدو. قمبر دئدی؛ آرزی بیر میقدار آیلەن منده بوغراجی دولدوروم برابر گئدک.
قمبر چشمەیه گلیب باخدی کی بیر بیلزیک وار. هَمن آلیب بوندان ائوه ییغار اولماز دئییب قوینونا قویدو.
او ساعت قمبرین درونینه آتش عشق دوشوب بوغراجی دولدورماغا تحملی قالمادی. آرزی‌نین یانینا گلیب «آی آرزی سن بو قدر بیتلر سؤیلیرسن منەده اؤیرت منده سؤیلەییم» دئدی. آرزی «بویله اولماز آغزینی آچ تؤکریم منیم عشقیمدن سنەده نصیب اولسون»دئدی. قمبر آغزینی آچیب بیر- بیرلری‌نین

۶۴- قیربا: دَری دن دوزلمیش تونگه بنزر سو قابی
۶۵- والده: آنا. عربجەدیر.
۶۶ - بوغراج: بیر جوره سو قابی،کؤزه.

قمبر آغزینی آچیب بیر-بیرلری‌نین آغیزلارینا تؤکوردولر ایکیسینه‌ده شاعیرلیک نصیب اولدو. آرزو قصداً باخدی کی بیله‌زیگی یوخدور او واخت آلدی آرزی باخالیم نه دئدی:

قیربامی سویا سالدیردیم
دولدومی دئییب قالدیردیم
سنه دئییرم جانیم قمبر
من بیله‌زیگیم سالدیردیم

آلدی قمبر:

ائوینیزه وارمادیم
غونچه گؤلون درمه‌دیم
سنه دئییرم جانیم آرزی
من بیله‌زیگین گؤرمه‌دیم

آلدی آرزی:

آغ قویون گؤزلی‌دیر
منیم یاریم شکر سؤزلی‌دیر
بیله‌زیگین اؤستونده
طلیسم یازیلی‌دیر.

آلدی قمبر:

ایگیدلرین مردانه
عاشیق گلیر مئیدانه
من آرزی‌نین یولوندا
قویدوم سریم مئیدانه

دئییب ائولرینه گئتدیلر.

بیر گۆن قمبر حدّ بولوغا چاتیب آرزی قمبره نازا باشلاییب اؤزونو اخفایه(۶۷) چکدی. قمبره بئچارا عشقله آشفته اولوب مست و حیران اولدو.
آما آرادان چوخ زامان مرور ائتدی. بیر گۆن آرزی آناسیندان ایزن آلیب بیر باغچا قویوسونون اؤنونده کی صحرادا یاتیب اویور. آرزی‌خانین صبر و قراری قالماییب ضروری واریب قمبرین باشی اوجوندا[اوستونده] اوتوردو، بو بیتی سؤیله‌دی.
آلدی آرزی:

شافتالی آغاجلاری
دولو چیچک باشلاری
قورولو یایا بنزر
قمبریمین قاشلاری

دئیه‌رک آه ائدرکن دردمند قمبر اویانیب گؤردو کی آرزی‌خان باشی اۆسته اوتورور. قمبر جان ایله قالخیب آرزی ایله موصاحبته باشلادی.گاه محبت، گاه حسرت، اشتیاق گۆنه گۆن، ناز و نیازدا ایکن بعضاً کیمسه‌لر گلیب صؤحبتلرینه مانع اولدولار. بئچارا قمبر طنبوره‌سین(۶۸) آلیب مجنون کیمی داغلارا دوشدو. قیزین عشق و سئوداسی ایله فریاد ائتمه‌یه باشلاییب بو بیتلری سؤیله‌ییب.

آرزومون بولبول دلی
دیوانه قیلدی منی
بیر داها گؤرسم اۆزونو
فدا قیلارام بو جانی

گئجه- گۆندوز دایما آغلیردی. قمبرین عشقینی اصلا یئنمه‌ییب یئنه شهره گلدی آرزی‌نین محله‌سینده دولاشیردی آه ائدیب گزرکن بیر آدام گلیب

۶۷- مقصد؛ آرزی قمبره ناز ائدرکن توتوق وئرمه‌دی.
۶۸- طنبوره: تنبور= بیر جوره ساز. بوردا مقصد قوپوز

آرزی‌خانا خبر وئردی. باباسی‌نین بیر پنجره‌سی وار ایدی گلن-کئچن آنلانیردی. قمبر آناسینا دئدی کی؛ «بیری قاچ گۆن گئدیب بو پنجره‌ده اَیلنیم» [قمبر]دئیه‌رک گئتدی. پنجره کناریندا بیر چشمه وار ایدی. اَیله‌ندی[قمبر] آرزی‌نین گلمه‌سینه منتظیر اولدو.
آرزی دا گلیب اسیر عشق اولان قمبره استقبال ائدیب بو بیتی سؤیله‌دی.

چرخ قمبریم گلدی
موشک عنبریم گلدی
واجیبدیر قارشینا واراماق
عاشیق قمبریم گلدی

قمبرده آرزی‌خانی گوردوکده عَملی عاغیلی گئدیب مست و حیران اولوب قالدی. بیر زامان سونرا اؤزونو توپلاییب بو بیتی سؤیله‌دی.
آلدی قمبر دئدی:

آرزی هئچ تانیمازمی‌سین
سئودیگیمی بیلمزمی‌سین
باخالیم، آنیب اود یاخدی
سلامیم آلمازمی‌سین

آلدی آرزی:

قمبریم، نورقینده‌دیر
حقه لاییق بنده‌دیر
گؤزلریم رقیب گؤزلر
قولاقلاریم سنده‌دیر

بویله دئییب بیر آز اولدوقدان سونرا صوحبته باشلادیلار. آی قمبر نه اۆچون صبرسیزلیک ائدیرسن زیرا عَملین باشی صبردیر. دردمند قمبر آرزی‌نین اَلیندن یاپیشیب اؤپمک ایسته‌دی. آرزی‌خانین حوسنونه باخیب باغبان اولوب باغچا

شافتالی‌سیندان موراد ائدیب. آرزی‌خان فورصت گؤزله‌ییب قمبرده زور ائدیب آرزینی بارماغیندان اؤزوگونو قیردی. آرزی‌خان آشفته، دردمند قمبرین اؤزونه باخیب بو بیتی سؤیله‌دی. آلدی آرزی:

قمبر نه عجب جانسین
گونلوم ایچینده سولطانسین
اؤزوگومو نه اؤچون قیردین
ایکی قوللارون قیریلسین

دئییب جیناس ایله لطیفه ایله‌دی. بو سؤز قمبرین وِئجینه گئدیب آرزی‌خان دا نادیم اولدوسا قمبر کوسوب گئتدی. آرزی آه ائدیب آغلایاراق بو بیتی سؤیله-دی. آلدی آرزی:

آه ائتدیم اؤزومه
اَلم ووردوم دیزیمه
کوسدوردوم قمبریمی
آرتیق باخماز اؤزومه

دئیه‌رک اؤزونو دونوب ائوینه گلدی. قمبرده ائوینه گئدرکن دوشوب قولو قیریلدی. باییلیب سونرا آییلیر ایسه قالخدی بو بیتی سؤیله‌دی:

یاره‌لی اولدو قولوم
کیمسه بیلمز منی حالیم
وارون سؤیله‌یین منیم حالیم
آجیلسین آرزی خانیم

بیرده آرزی‌نین معصوم‌پاشا نامینده بزاز قارداشی وار ایدی. بونلارین احواللارینا واقف ایدی. قمبردن سوال ایله‌دی. آرزی‌دا ماجرانی بیان ائدیب آغلاماغا باشلادی. همن معصوم‌پاشا اطرافی آرماغا چیخیب گوردو کی قمبر آتدان دوشوب یاتیر. هنوز عاغلی باشینا گلمیش آلیب خانه‌سینه گتیریب قولونو

ساریب و گلیب آرزوی‌یا خبر وئردی. «اگر مومکون ایسه خاطیرین سئومک باهاناسی ایله گَل گوروشونه» دئدی. آرزی‌خانین عاغلی باشیندان گئدیب فریاد و فغانه باشلادی.

معصوم‌پاشا ایله گلیب گوردوکده قمبرین قولو قیریلمیش آجیسیندان، بی‌هوش یاتیر، آرزی‌خان دا«نه اولایدی دیلیم قورویا ایدی» دئیه‌نده [قمبر]«آمینلر» دئدی. بیردن قمبرین عاغلی باشینا گلیب گوردو کی آرزی‌خان باشی اوستونده آغلیر. هَمن اۆزونو چئوریب بو بیتی سؤیله‌دی.

آلدی قمبر:

شهریمیزین آدی روائیل
بویله‌می اولور قول
شیمدن سونرا ایسته‌مم
گوزوم اؤنوندن ساوول

آلدی آرزی:

یئل کیمی کئچرم
زولفوندن تئل کسرم
معصوم پاشا پیچاق وئر
بارماقلارم کسرم

آلدی قمبر:

آرزو دونن جنگاری
گل ائتمه بو دعوانی
قصدیله می سؤیلیرسن
اؤلدورمگه قمبری

آلدی آرزی:

یئل کیمی اسه‌یم

من سنه کوسه‌یم
نه دئییرسن جانیم
بارماقلاریم کسه‌یم

آلدی قمبر:

ترکه‌سی‌نین اوجو ساچاق
سئورسه منی گرچک
قاریدنداشی بونا وئر پیچاق
عجب کسرمی گرچک

آلدی قمبر:

هئی قمبریم قمبرم
مشک ایله عنبریم
بیر بارماغیم نه اولاجاق
من جانیم قئیاریم

دئدیکده آلینه پیچاغی آلیب بارماقلارین کسمه‌یه باشلادی. ائیله‌کی قان روان اولدو. آرزوی‌نین بیر زاماندان سونرا عاغلی باشینا گلیب والده‌سیندن خبری یوخ ایدی. قمبرین اوغروندا بارماقلارین کسمیش دئیب دردمند بئچارا فریاد و فغان یئریندن قالخیب و قیزی سویماغا باشلدی. آرزی‌خان «ای والده نه اۆچون بویله عاشیقلرین حالیندن بیلمزسن. سنین باشیندان عاشیقلیق کئچدیمی؟»دئدی.
[آناسی]«ایندی بو ائتدیگین ایشلره نه دئیرسن بیزی رسوای عالم ائتدین» دئیینجه آرزی بو بیتی سؤیله‌دی. آلدی آرزی:

قمبریم جانلار جانی
سو ایچیمدیر سئومک آنی
من جانیما قییاردیم
بارماغیم کسمک قانی

آلدی والدەسی:

قیز قانی اوْزون سویی

رسوا ایلەدین منی

تئز ائوه گئدلیم

گور نه ائدرم سنی

آلدی قیز:

بارماغیم بویاندی قانه

قول موطیع اولماق گرک خانه

قمبرین عاشیقی‌یم

ایشته بویله بیل آنه

آرزی‌خان والدەسینه بیتله جاواب وئرینجه دردمند والدەسی دئدی:

بره باشی ساچی قیسه

جانیم توتدی تاسه

من دویون ائدرم دئیرکن

دویونوم دوندو یاسه

آرزی بو کلامی ائشیدنجه والدەسینه جاواب وئرمک اوْچون بو بیتی سؤیلەدی.

آلدی آرزی:

گول ایستەدیم تاس ایله

یاری سئودیم جان ایله

منی یاردان آییرانین

عومرو کئچسین یاس ایله

دئدیکده آناسی باخدی کی قیز آلیشان فیتل ،بو قدر نصحیت دئدی هئچ بیری کار ایله مەدی. آلدی قمبر:

سیزمیسان سیرداشیما گؤزوم

والدەسی گوردوکده بونلار بیر- بیرلریله آلمیشلار وئرمیشلر سؤز کار ائتمز. ائوه گلیب بیر قوزو بیشیریب ایچینه زهر قویدو «قیزیم ساخین قمبرله یئمک یئمه عیبدیر!» دئدی. آرزی بو احوالی ائشیدیب بو بیتی سؤیلەدی. آلدی آرزی:

سئومه قمبریم سئومه

سؤزوندن آصلا دونمه

اؤنونده کی قوزویا

شکر قاتسالار یئمه

آرزی بویله دئدیکده قمبرده آرزیخانین بو سؤزون ائشیدینجه مادەنین نه اولدوغونو آنلاییب قوزونو یئمەدی. صحرالارا گئدیب آیلەنیردی. آرزی دا آردینا باخیب «گَل قمبریم منه جور جفا ائتمه! سنین عشقین منیم جیگیریم کاباب ائیلەدی» دئدی.

قمبر بو جاوابی ائشیتدیکده او واخت آلدی قمبر:

جاوانام گاهی دلیل

گاه شاد اولور گاه ملیل

سنه وئردیگی عشقی

منه ده وئردی جلیل

بویله دئدیکدن سونرا آرزی ایله ساز- سؤزه مشغول اولدولار و بیر- بیرلرینین اؤزلرینه باخیب حیران اولدولار. آلدی قمبر:

تئللری دریا قمبرین

قورتارمیسان عنبرین

کؤکسونده کی دویمەلر

قنیمیسیدیر قمبرین

آلدی آرزی:

بهانا ائتمه دویمەلری

پاره سن ائتمه دویمه‌لری
ایکی کؤکسلر بیر اولونجا
چکر قیررام دویمه‌لری

بویله دئدیکده قیز، [قمبر]«گَل سنله معنا دریاسینا دالیب گوهر چیخارالیم. سن سوالیما جاواب وئر!» دئدی

آلدی قمبر:

یئمیشلرده گؤلسوز نه دیر
حیوانلاردا دیلسیز نه دیر
ایندی خبر وئر منه
آی ایله گۆنسوز نه دیر.

آلدی آرزی:

یوخدو بالیغین دیلی
یوخدو انجیرین گولو
هاروتله ماروت(۶۹) دیر
بیلمزلر آی ایله گۆنو

آلدی قمبر:

عقلیمی آلدی باشدان
گؤزلریم گؤرمز یاشدان
گل منه خبر وئر
کیم-کیم دوغدو قره داشدان

آلدی آرزی:

۶۹- هاروت- ماروت: ایکی ملک دیرلر. بو ملکلر بنی‌اسراییل طایفاسینا سئحر و جادی اؤیرتمک اۆچون گوره‌ولی اولموشلار. آما خالق سئحری اؤیرنیب پیس یوللاردا قولانیرلار و تانری غضبینه معروض قالیرلار. (بقره سوره‌سی)

اوزندیم سنسیز ائوه
جاواب آل سئوه-سئوه
قره داشدان دوغانلار
توووز قوشو ایله دَوه

آلدی قمبر:

تکبرو اولدوقدا قاضی
سندن حقیمی آلدی بعضی
آفرین آرزی خانیم
خوش ایله‌دین بو رازی

آلدی آرزی:

نیل ایرماغی سو باغلاماز
سودا بالیق بوغولماز
سوالینه جاواب بودور
کز قاطر دوغورماز

بویله دئدیکدن سونرا آخشام اولدو. آرزی‌خان ائوینه گلدی والده‌سی نصیحت ائدیردی. «عالم ایچنده رزیل اولدوق» دئیه «واز کئچ! سنی بیر آیری آداما وئرریم!»دئدی. آرزی‌یا اصلا نصیحتی تاثیر ائتدیرمه‌دی. بو اثناده بیر کیمسه آرزینی آلماغا طالیب اولوب والده‌سی‌نین جانینا مینت اولدوغوندان آرزی‌نین باشینا دؤنیا تار اولدو. قمبری ایله آیله‌نیردی.گئجه‌لری آه و فریاد ائدیب گؤندوزلری شاد و خندان اولوردو. بویله بیر مودت کئچدیکدن سونرا بیر گؤن آرزی خان سئوگیلیسی قمبر ایله اولاراق کوره‌کن طرفیندن آداملار قمبره خبر وئرینجه آرزی‌خانین جانی باشینا سئچراییب فریاد و فغانه باشلادی چاره بولماییب قاضی‌یه حالینی آنلاتدی. والده‌سی و قونشولار یانینا گلیب وافر نصحیت ایله‌دیلر. آخر کلام عقده قرار وئریب بعد نکاح ائیله‌دیلر. ایشته[بو دَم]

«دردمند آرزی‌خان مست و حیران دیوانه اولوب آغلایاراق چاره‌سیز ملول محزون و مکدر اولدوغو حالدا دویون خلقی‌نین گولوب اوینادیغینا مایوس اولوب آه ائدرک بو بیتی سؤیله‌ییردی:

آه...آه...آه...آه

آلدی آرزی:

هئی دویون بو دویون
باغریم اۆزدو دویون
هر کس گۆلر اوینار
منیم یاسیمدیر بو گۆن

دئدیکده قمبرده [قاضی‌یه] بئله عرض حال وئریب آمان افندیم سیز بیلیز دئیه آیاغا دوشوب من‌ده [داستاندا سیزه]عرض‌حالی اوخودوقدا[کی کیمی] دردمند - ین احوالینه واقیف [اولدو. قمبر] عشقیندن باشینا گلمیشی دئدی. [قاضی] زیاده‌جه آجیدیغیندان حالینا مرحمت ائدیب درعقب یانینا آدام قاتیب وارون «او قیزین والده‌سی تکدیر ائدیب! (۷۰) قیزی ایشبو[(همین بو)] قمبره آلیب وئرین. هر نه مصادف اولورسا من تسویه ائدرم.» دئییب بیر چاووش ایله قمبری ده گوندردی. قمبرین حالینا افاده ائدیب فرمان آلینجایا قدر آراسیندان چوخ ایام کئچیب نیکاح و دویون گورولوب بیتدی. بونلار شهره گلیب باخدیلار کی بیر قاری زرده‌پیلو آلمیش گئدر. چاووش دئدی؛«والده بونو نره‌دن [(هاردان)] آلدین؟»

«آرزی خان دئییرلر بیر قیز وار اونون دویونوندن آلدیم» دئدیکده دردمند قمبر ده بونو ائشیتدیکده جیگری پاره-پاره اولوب عاغلی باشیندان گئدیب بی‌هوش اولدو. چاووش شهرین بگینه گئدیب«فرمان ورلیم آرزی‌خانی سنه آلاییم!»

۷۰- تکدیر ائتمک: آزارلاما پایلاماق.

دئدیکده قمبرده چاووش دان بو خبری ائشیدینجه دئدی؛«بیزیم طالعیمیز یوخدور او شیمدن سونرا غیری‌نین‌دیر! ناسیل ائدک!؟ [قیزین اَری]عورتین منه لاییق گوررسون؟ شیمدی منه لاییق دئییلدیر! بیر قاچ گوْن [اول] اولسایدی [بیر ایش گورمک اولایدی] آمان آتاشیمدی، منیم سببیمه بیر آلاهی آداملاری اینجتمک روامی‌دیر؟ بونا صبر گرکدیر باخالیم آیینه دووران نه صورت گؤسترر!» دئییب طنبوره سیندن آلیب آغلایاراق آرزی‌نین یانینا اوتوردو. آرزی قمبری گوردوکده مست و لاعقل اولوب اَلینی اوزونه قویوب آغلادی. دردمند قمبر آرزینی بویله آه ائدر گورددوکده بونو سؤیله‌دی:
آلدی قمبر:

آل قوفتانی بویونجه
چالغیجیسی او گئتجه
تئز یارین اوْزونو
گوروم آرزیمی گؤرنجه

اویله دئدیکده
بئچارا آرزی‌خان قمبرین بو سؤزلرین ائشیدنجه باخالیم نه سؤیله‌دی:
آلدی آرزی:

دوغرویوم تکبری حقی
سنسین جانیمین جانی
عمروم گوْنوم توکنسین
اولورسام سنه عاصی

 بونلار بیر- بیرلینه ناز و نیازده ایکن دویون خلقی گلین آلماغا گلدیلر. همن قمبر یئریندن قالخیب طنبوره‌سین اَلینه آلیب آرزی‌خانین سئوداسی ایله درونی جوش ائدیب باخالیم نه سؤیله‌دی:
آلدی قمبر:

مادر کیشی چیخسین آرادان
قئیدیمی گورسون یارادان
بو دردلره کیم قاتلانیر
اۆزوم سنده آرزیخان

آرزیخان فریاد ائدرک آغلاماغا باشلادی. والده‌سی یانینا گلیب دئدی؛ قیزیم عاغلینی باشینا تاپشیر. اَلیم چکمه! من سنی حالا بوراخیم ایندی بیر کره بونلارا! نه چاره؟ بیر شئی دیر اولدو! آف، بیزی بیر کَره گولدورمه‌دین!

آرزیخان آناسیندا بو سؤزو ائشیدیب همن اۆزون چئویریب بو بیتی سؤیله‌دی
آلدی آرزی

کؤزلر یاره‌لریم
اؤز- اؤزومو پاره‌لریم
یوخدور آز غیریتیم
من اوزومو قاره‌لریم

آلدی آناسی:

چوخ سینامیشام اؤزون
دوغرو سؤیلرسین سؤزون
قیز منی اوتاندیرما
آغ اولسون اۆزون

دئدیکده آرزیخانی دیشاری[ائشیگه] چیخاردیلار. بئچارا دردمند قمبرده آرزیخانین اؤنونه دوشوب گئدیب آنا خیطاب ائدیب باخالیم جان و دلدن نه سؤیله‌دی:

آلدی قمبر؛

نه گؤزل آت سورارسین
منم ضرریم آرارسین

آرزی سنه امانت

قاتی نازیک توتارمیسان

دئدیکده قمبر آتین اوزنگی‌سینه یاپیشیب باخالیم نه دئدی:

آلدی قمبر؛

هئی زنجیلر زنجیلر

سرخوش اولون چنکیلر

آرزی‌خانین توپوغون

اینجیتمه‌یین اۆزنگی‌لر

بونلار دا آرزی‌خانی آتا میندیریب برابرجه گتدیلر. آلدی قمبر؛

آرزی خانیم آتلاندی

اۆرک نئجه قاتلاندی

آرزی‌خانیم نئیلیم

ایشته زامان تؤکندی

آلدی آرزی:

مورادیمه ایرمه‌یم

من بیر دنه خرمایم

مورادیمه ایرمه‌یم

دئدیکده دردمند قمبر بو بیتی سؤیله‌دی:

یئل اَسر قوم تؤره‌لیر

دۆنیا باشیمه چئوریلر

سنه دئییرم آرزی خانیم

یول بورادا آَیریلیر

دئدیکده بیرده کوره‌کن قارشی گلرک زیاده‌سی جانی سیخیلیب دردمند قمبرین

دۆنیا باشینا زیندان اولوب آرتیق مجالی قالماییب گئری دونوب آرزی‌خانین سئوداسی ایله داغلارا آه ائدرک بو اشعاری سؤیله‌دی. آلدی آرزی؛

ایشته من گئدییم آرادان
قدیمی گورسون یارادان
باخیبان آردیما
چیخام گئدم بورادان

دئییب داغلاردا گئجه-گۆندوز آه و حزین ایله واختی کئچمکده اولسون. بو طرفده آرزی‌خان‌دا قمبرین سئوداسی ایله آغلایاراق بی‌هوش اولوب ضعیف الحال اولدو. آخر بیر گۆن یار عشقیندن بو بیتی سؤیله‌دی.

آلدی اَری؛

آرزوی اۆزون گورسم
شفتالینی دَرسم
وصالین شکرانه‌سی
جانیمی قوربان وئرسم

آلدی آرزی:

گلمه‌یه ایدن باشیما
سن گیرمزسن قانیما
حالیمدن کیمسه بیلمز
قییاریم دادلی جانیما

آلدی اَری:

آرزو مروت کانی‌سن
بو حسنونله ماتانه‌سین(۷۱)

۷۱- ماتان: گؤزل قیز- سوددن چیخاریلمیش یاغ.

من سنین عیالینم
عجب آلدن نه اومارسین

آلدی آرزی؛

کونلوم غملی‌دیر گۆلمز
سندن غیری‌سینی بیلمز
ایکی جهان بیر اولسا
آرزی سؤزوندن دؤنمز

دئدیکده او واخت جوجوغون آناسی بونا واقیف اولوب دایما نصیحت ائدیردی. بویله آرادان بیر واخت کئچیب مورادینه ایرمه‌دن[چاتمادان] وفات ایله‌دی. ایندن آرزینی بیر آدام ایله مملکتینه گوندردیلر. بونلار - مروان ابلیسین بیر سیرانگاهی وار ایدی- اورایا گلدیلر هر کس سیرانگاه دا سویوق سولار باشیندان و ایرماق کنارینده ذوق و صفا ائدیرلر. قمبرده صحرادا گزیب او محله بعضاً گلیردی. آرزی‌خان دا او محله گلیب«بیر قاچ گۆن استراحت ائدلیم» دئدی. بیردن بئچارا آرزی‌خانی گوروب عشق دریاسینا غرق اولوب دورون دیلدن آه ائدیب اصلا کیمسه‌یه باخماییب آنجاق طنبوره‌سین چالماغا باشلادی.
آرزی‌خان بونو ائشیتدیکده یانینا گلیب قمبرین تکبری سولموش همان مجالی قالماییب قمبرن بوینونا ساریلدی. بونلار بویله‌جه بیر مودت مست و حیران اولوب یاتدیلا سونرا باخدیلار کی آت غاییب اولموش تکرار یکدیگرینه ساریلیب و ایکی حسرت بیر-بیرلرینه قاووشوب اَجل شربتی نوش ائتدیلر. والده‌سینه خبر گوندردیلر والده‌سی‌ده گلرک بونلارین یانینا گیریب گوردو کی سو ایچنده‌دیر. بیر-بیرلینه ساریلیب دونن‌دن وفات ائتمیشلر. هامان بئچارا والده‌سی! اورادا بولونان چوخ کیمسه‌لر بونلاری زیارت ائدیب مورادلارینا ناییل اولموشلار! ایشته بو قصه‌دن موراد حیصه‌دیر. گرک عرب و گرک روم جومله‌سی لیلا ایله مجنونی مدح و ثنا ائدیرلر.
تمت

۳-جی بؤلوم

طوزخورماتو(۷۲) واریانتی

آنلاتان: هئیبت خانیم

دَه‌رله‌ین: عبداللطیف بندر اوغلو

توپلاما تاریخی: ۱۹۵۰م. ایللری

باسیم تاریخی: ۱۹۹۳م (۱۳۷۲ش)

وار ایدی یوخودو بیر- بیرلریندن هئچ آیریلمایان بیر- بیرلرینی چوخ سئون ایکی قارداش وار ایدی آروادلار ایکی جان ایدی. بونلار هر گئجه اوتورورودولار حاکات(۷۳) ائدیردیلر. متل.[(مَثل)] دئییردیلر.
بیر گئجه بؤیوک قارداش کیچیک قارداشا دئدی؛ ایکیمیزینده آروادی ایکی جاندی. منیم آروادیم قیز دوغسا سنین کی اوغلان دوغسا ایکیسی بیر-بیرلری‌نین آداخلاسی اولسون. اگر سنین کی قیز دوغسا گئنه بیر- بیری‌نین آداخلیسی اولسون.
ایکی قارداش اَل- اَله چالدی بیر- بیرلرینی اؤپدولر، بیر- بیرلرینه ده سؤز وئردیلر. گۆن گۆندن آی آیدان بؤیوک قارداشین آروادی بیر اوغلان دوغدو. کیچیک ایسه بیر قیز دوغدو. اوغلانین آدینی قویدولار قمبر، قیزین دا آدینی آرزی.
بونلار ائو قونشوسو ایدیلار هر زامان بیر یئرده یاشاردیلار. بونلار دوققوز یاشلارینا اولاشدیلار.[(چاتدیلار)] قمبرین هم باباسی اؤلدو همده ننه‌سی. قمبر یئتیم قالدی.
بیر گۆن عمیسی قمبرله آرزی‌نین اَللریندن توتدو آپاردی اؤزلرین مولا مکتبینه. مولایا دئدی:
-مولا بو قیز منیمدی اوغلان دا قارداشیمین اوغلودو. قیزین آدی آرزیدی. اوغلانین دا قمبر. بونلار سنه امانتدی. ایستیرم اوخوماق، یازماغی اؤیرده‌سن اؤزلرینه.
مولا دئدی:

Tuzxurmatu-۷۲

۷۳-حاکات:بوکلیمه یازار اۆچون آچیقلانمادی.ظنیمجه شاکات یوخسا یئرلی سؤز اولمالیدی؟!

-باش اۆسته

بیر ایکی ایل آرزی‌دان قمبر موللا مکتبینده اوخودولار. اوخوماق یازماغی اؤیرندیلر. اۆچونجو ایل بونلارین ایکیسی نینده حاواسلاری اوخوماقدان سوغودو. موللا آرزی‌نین باباسی‌نین آرخاسیجا گؤندردی. آرزی‌نین باباسی مولانین یانینا گئتدی« امر ائت موللا» دئدی.

موللا دئدی:

-باخ سنه بیر سؤز دئمک ایستیرم. من بئله گؤرورم بونلار بیر- بیرلرینه عاشیق اولوبلار. دونن قمبر آرزی اۆچون بیر شعر اوخوردو. دئدیم؛ اوغلوم قمبر بو کیمیندی؟ قمبر منه جاواب وئرمه دی. قمبر آرزی یا بئله دئییردی:

کَسمه گؤزلرینی مندن	آیریلماز روحوم سندن

آرزی دا قمبره بئله جاواب وئردی:

گؤزلریم ها سنده دی	سنین عشقین منده دی

آرزی‌نین باباسی دئدی:

-موللا چاره نه دیر؟

-اوغلوم منیم یانیمدا بونلارین یئری یوخدو. قورخورام بونلار منیم باشیما اویون آچالار.

بابادا آرزی دان قمبری ائوه گتیردی.

ایکنجی گۆن قمبره دئدی:

-سن بو قوزولاری آپار چؤلده یایماغا!

آرزی‌یا دا دئدی:

- سنده ننله ائوده ایشله!

هر گۆن قمبر صاباح آرکندن قالخار قوزولاری چؤله آپارار. آخشام ائوه دونر یورغون گلیر یاتاغا گیرر آرزیلا قونشا بیلمز بو ایکی عاشیق ایکیسی‌ده آتش ایچنده یاشارلار. بیر- بیرلرینی یالنیز گورمزلر.

بیر گۆن آرزی ایسته‌دی گئتسین قمبری چؤلده گورسون. دئدی:

ننه تولوغو وئر منه گئدیم سو دولدوروم.

ننه‌سی تولوغو وئردی آرزی‌یا دئدی:

تَزگه بویانما!(۷۴)

آرزی تولوغو آلدی گئتدی. باخدی قمبر قوزولاری یاییر. آرزی دا چاپا[(بولاغا)] اَندی آلینده ساز چالیر.

قمبر آلدی سازی دئدی:

اَندی آرزی بولاغه
گلدی سسی قولاغه
آرزی‌یا ارمغاندی
شیروان ،تبریز مراغه

آرزی قمبره جاواب وئرمه‌دی. آرزی تولوغونو دولدوردو بیلزیگینی سویدو آل-اۆزونو ییخادی. قمبرده گلدی آرزی‌نین یانیندا دوردو، دئدی:

-موللانین گؤزو کور اولسون بیزی آییردی بیر- بیریمیزدن. آیریلاق. اوزون سورمَز موللامیز خیر گورمز.

آرزی تولوغون آلدی چیگنینه دئدی:

-قمبریم ایندی ننه‌م منی گؤزلیر. خبری اولسا سنی گوردوم باباما دئیه‌ر داها قویماز منی سو آپارماغا گلَم.

آرزی ائوه دوندو باخدی بیله‌زیگی یادیندان چیخیب ننه‌سی دئدی آبرت اولموش(۷۵) ساچی کسیلمیش باخیم چوخ یوباندین، البت قمبرله ایدن؟

آرزی دئدی:

-یوخ والله یوبانمادیم بئله تله‌سیردیم بیله‌زیگیمده یادیمدان چیخدی. آرخ باشیندا قالدی.

ننه‌سی آرزی‌نین ساچیندان چنگه‌لدی بیر باغا (یوماق) قوپاردی. تهیر-تهیر(تورلو-تورلو) حاکاتلار دئدی اؤزونه.

آرزی دئدی:

-گئدیم بیله زیگیمی گتیریم.

---

۷۴ –تَزک: زیل، حئیوان مدفوعسو- اؤزونو تمیز ساخلا.

۷۵-آبرت: آبیرسیز اولموش

تئز قاچا-قاچا گئتدی آرخ باشینا بیله‌زیگینی تاپمادی. باخدی قمبر قوزولاری یاییر.
آرزی دئدی:

تولوغومو دولدوردوم
چیگنیم اۆسته قالدیردیم
قمبر سنین عشقیندن
بیله‌زیگیم اونوتدوم

قمبر آلدی سازینی دئدی:

هه گۆلشنی-گۆلشنی
گۆللر یئره دوشنی
بیله‌زیگین اۆستونده
نه واردی نیشانی

آلدی آرزی:

هه گۆلشنی-گۆلشنی
گۆللر یئره دوشنی
بیله‌زیگیم اۆستده
آرزی-قمبر نیشانی

قمبر آلدی سازینی دئدی:

سولار اولوغ- اولوغ
قیزلار دولدورو تولوغ
بیله‌زیگینی تاپانا
نه وئریسن موشتولوق؟

آرزی دئدی:

سولار اولوغ- اولوغ
قیزلار دولدورو تولوغ
بیله‌زیگیم تاپانا
شیرین جانیم موشتولوغ

قمبر آرزینی توتدو قوجاغینا سیخدی دئدی:

-ننه‌ن نه دئدی؟

آرزی دئدی:

ننه‌م ظالیم ننه دی دردیم مین بیر دنه دی

قمبر بیله‌زیگی تاخدی آرزی‌نین قولونا آرزی ائوه گئتدی. گئنه ننه‌سی باشلادی آرزی‌یا تهیر-تهیر سؤز سایماغا، پیس-پیس حاکات دئمه‌یه. دئدی؛ قوی بابان گلسین من سنین حاقیندان گللم!

آخشام اولدو آرزی‌نین باباسی ائوه گلدی. آرواد دئدی:

-کیشی من بو قیزین اَلیندن چاش(شاش) قالدیم. بو کَره قمبر یانینا چؤله گئدیری. کیشی ده دوشوندو دئدی:

نه ائدک بونلاری بیر-بیرلریندن آییراق؟

آرواد دئدی:

-ایندی من سؤتومدن بیر آز ساغارام ائوده کی سؤته قاتارام. بیر قاب دَله‌مه ائدرم قمبره وئررم. قمبر دَلمه‌نی یئدیکدن سورا اونا دئیه‌رم. بو دَلمه‌ده منیم سؤتوم ده واردی. سن بونو یئدیگیندن آرزی‌نین قارداشی اولدون.

کیشی دئدی:

-هَن عشق اولسون سنه آرواد. سن بونو نئجه دوشوندون؟

آرواد قالخدی اَمجگیندن سؤتوندن بیر قابا ساغدی اونو دَلمه ائتدی. بیر قیر تاباغین(۷۶) آلتینا قویدو، اۆستون اؤرتدی.

آخشام اولدو. قمبر چؤلدن دوندو آج ایدی. دئدی:

-عمی‌آروادی آجام نئین وار یئیم؟

[عمی‌آروادی] دئدی:

-عم آروادی قوربانون اولسون دَلمه وار گئت یئگینن

قمبر سئوینه- سئوینه گلدی دَلمه‌نین اۆستون آچدی. [آرزی] باخدی قمبر دَلمه‌نی

---

۷۶ -قیرتاباق: یئکه تاباق، مجمعی، سینی

یئیجک. ایچنه آتاش دوشدو بیلمیری نه ائتسین بئله دئدی:

آوجو اوخون آتیبدی
قویون قوزو یاتیبدی
آغزینا بیر شئی قویما
ننه‌م سوتون قاتیبدی

قمبر هئچ بیر شئی یئمه‌دی دئدی:

حووزوموزدا چیم داش
گؤزلریمدن آخار یاش
بیر امجک‌دن اممه‌دیک
اولماریق باجی-قارداش

قمبر گئتدی ذبتن[(گوجدن] بیر کلله سوغان آلدی سورفاداندا بیر چؤرک چیخارتدی یئدی. باشینی چالدی یاتدی. آرزی‌نین ننه‌سی گلدی. آرزی‌نین ساچیندان توتدو چنگله‌دی، دئدی:

ساچی کسیلمیش قمبره نه خبر وئردین؟ اؤرگین چاتلاسین اؤلسن ده قمبره قیسمت ائتمه‌م!

آرزی‌نین باباسی بیر آز سورا ائوه گلدی. باخدی قیز آغلیر «نه‌ییدی»دئدی.

آرزی جاواب وئرمه‌دی. آرزی‌نین ننه‌سی دئدی:

ساچی کسیلمیش قیزین، عشقه دوشوب هر شئیی قمبره آندیردی.

صاباح اولدو قمبر قوزولاری چؤله آپارماق ایسته‌دی. آرزی‌نین ننه‌سی دئدی:

- قمبرقوزولاریندان بیری قالسین آتیمیز یوخدو. ایستیریک بیر قوزو کسک.

قمبر او بیری قوزولاری آپاردی چؤله گئتدی. آرزی‌نین باباسی قوزونو کسدی آتینه زهیر قاتدی. طشت آلتینا قویدو. آخشام قمبر گلنده دئدی:

-آجام عمی‌آروادی.

عم‌آروادی دئدی:

- قووورما ائتمیشم پایین طشت آلتینداریر.

آرزی یاندی آلووا دوشدو دئدی؛ ایندی قمبر بو قاوورمادان یئسه اؤلر.

آرزی قمبره دئدی:

دالما قمبریم یئمه‌یه
آجلیغینی بیزه دئمه
اؤنونده کی یئمه‌یه
زهیر قاتیلیب یئمه

قمبر قاوورمادان یئمه‌دی قهریندن آج یاتدی. صاباح اولدو گئنه قوزولاری آپاردی گئتدی چؤله.

آرزی گیلین بیر قونشولاری وار ایدی. بو قونشو تات ایدی. تات دا یانی بیزیم میلت دن(۷۷) دوغولدو. بونون یئددی اوغلو وار ایدی. بو قالخدی آرزینی اوغلو اؤچون ایسته-دی. آرزی‌نین باباسی ننه‌سی قبول ائتدی.

آخشام قمبر ائوه دوندو. آرزی آغلایا -آغلایا قمبره ایشی آنلاتدی. قمبر دئدی:

قالمادی چاره منیم
قان آخار یاره‌م منیم
سنی تاتا وئرسلر
جیگریم یانار منیم

آرزی دئدی:

-قمبر سن گئت شاها شیکایت ائله بلکه شاه سنه یاردیم ائدر.

ایکنجی گۆن قمبر گئتدی شاها شیکایت ائتمه‌یه. بیر نئچه گۆن یورویندن سورا قمبر شاهین یانینا اولاشیدی. دردینی شاها آنلاتماعا باشلادی. شاه بونون عاشیق اولدوغونو ساز چالماغیندان بیلدی. قمبر سازینی آلدی دئدی:

شاه اوغو شاهیم زاده
گلدیم منه سنه داده
دسالات(۷۸) سیز قالمیشام

۷۷-بوردا یازار بونو تام عکسینه آنلاتمیشدیر. اصلینده بیزیم میلتدن(تۆرکلر)اولمایانلارا دئیرلر.

۷۸- دسالات: دستالات. آلسیز- آیاقسیز، باجاریقسیز.

آرزیم دا گئتدی یاده

شاه ساغ وزیرینه(۷۹) اَمر ائتدی دئدی:

-بیر تابور عسگر وئرین قمبرله گئتسین سئودیگی قیزی آلسین. اگر قیزین باباسی قبول ائتمزسه قیزی زورلا آلسینلار. باباسیندا منیم اۆچون اسیر گتیرسینلر.

قمبرده بیر تابور عسگر یولا دوشدولر. عسگر هَله آرزی‌نین مملکتینه یئتیشمه دن اول آرزی‌نین ننه‌سی بیر قارینی چاغیردی دئدی:

-قاری ننه قمبر شاها گئدیب شیکایته قورخورام گلسین قیزیمی زورلا آلسین. سنه بو قدر آلتین وئررم سن بیر اویون ائله بلکه عسگرلر گئری دونه‌لر.

قاری دئدی:

-سن بیر قازان حالوا بیر تندیر چؤرک حاضیرلا منیم اۆچون. هئچ ایشین اولماسین!

آرزی‌نین ننه‌سی بیر قازان حالوا بیر تندیر چؤرک یاپدی قاری‌یا وئردی.

قاری هر بیر چؤرگین ایچنه بیر آز حالوا قویدو. قویاندان سورا چؤرکلری بیر قیر تاباغین ایچینه دوزدو. باشینا آلدی گئتدی توربه‌لیگین یئنی اؤلن بیریسی‌نین توربه-سی باشیندا اوتوردو. بیر ایکی گۆن گیزلندی. باخدی قانشاردان بیر تابور عسگر گلیردی. [اؤز-اؤزونه] دئدی«واللهی بونلار قمبر-ین جماعتی‌دیر.»

بیر آز سورا عسگرلر قمبرله برابر گلدیلر قاری‌نین یانینا اولاشدیلار. باخدیلار قاری آغلاییر، باشینا چالیر، ساچین یولور. فزع ائدیر.

قمبر سوردو دئدی:

قاری نه اولوبدو،کیم اؤلوبدو؟

[قاری دینمه‌دی. قمبر] آلدی سازینی گئری دن سوردو:

باشا نه اۆچون چالیسان
هئ هاوار سالیسان
اؤلن کیمدی دی سئله
یاواش روحوم آلیسان

۷۹-ساغ وزیر: شاهین ساغ اَلینده دایاناردی و اَن بؤیوک وزیری حئسابلاناردی.

قاری دئدی:

اؤلوم یازیدی اوغلوم
گومان راضیدی اوغلوم
ننه‌سی‌نین تک قیزی
اؤلن آرزیدی اوغلوم

قمبر بیر "آخ" چکدی آخیندان قورت- قوشلار فغان ائتدیلر.
عسگرلر تیتره‌دیلر، داشلاردا چاتلادیلار. آلینی اؤزونه قویدو قمبر آرزی‌نین توربه‌سی اؤزرینه گؤزوندن قان یاشلاری آخدی. بیر آز سورا قمبر دوندو عسگرلره دئدی:
-سیز گئری دونون داها بیر چارام قالمادی. آرزیم اؤلوبدی.
عسگرلر قهرلی(کدرلی)گئری دوندولور قمبرده اوتوردو توربه‌نین باشیندا آغلاماغا باشلادی. قاری ننه قمبری هوسکوت[(سوسدوردو)] ائتدیردی. قمبر دئدی:
-قاری ننه نه زامان اؤلدو آرزی؟
دئدی:
- اوغلوم گئتدیگیندن اۆچ گۆن سورا.
ایندی منده گلمیشم آرزی‌نین خیرینه حالوا گتیردیم.
قمبرده دئدی:
-ننه من گئتدیم شاهدان عسگر گتیردیم گلدیم آرزینی آلیم.
قاری ننه قمبری توربه باشیندا قویدو گئتدی. آخشام واختی اوردان گئچن کاروانچی لاردان بیری قمبری گوردو دئدی:
-اوغلوم اؤلوم آلله-ین اَمریدی. سن نه اۆچون بونجا اؤز- اؤزونو چالیرسان. آغلیرسان بونو آلله دا قبول ائتمز. قالخ گئت قالخ سن اَرککسن!
قمبر قالخدی عمیسی گیله گئتدی. قاپی‌یا یئتیشدی. قاپی‌نین یانین دا دوردو آرزی. قمبر گوردو دئدی:

قاپی دا دوران قمبر
بوینونون بوران قمبر
گئتمیشدی شاه یانینا

هانی باش ووران قمبر؟

قمبر سازینی آلدی دئدی:

نه اولدو قاریدان اولدو
سوموک دریدن اولدو
عسگرلر گئری دوندو
هامیسی قاری دان اولدو

قمبر ائوه گیردی قهریندن شامسیز یاتدی. صاباح اولدو. تات‌گیل گلدیلر آل وئر ائتدیلر پول گئتیردیلر. جاهاز آلدیلار، جاهاز بیچدیلر. بیر هفته‌نین ایچینده تویودا حاضیرلادیلار. ائلی(۸۰) گۆنو گۆن اورتادان سورا گلدیلر آرزینی بزتمه‌یه گلین آپارماغا. ایکی عاشیق بیر- بیرندن آیریلماق ایسته‌مه‌دیلر. ایکیسی ده آغلادیلار. قمبر گئتدی قاپی دا دوردو آروادلاردان بیریسی گلدی آرزینی بزتمه‌یه.

قمبر دئدی:

ظالیم بئلی بۆکولسون
ائو ائشیگی ییخیلسین
آرزینی بَزه‌دنی
اون بارماغی تۆکولسون

بیردن بیره ساغ عاشیقین دوعاسی گئچدی. آروادین اون بارماغی موم کیمین اَریدی دوشدو. آرزینی گلین آپارماغا گلنلر چاشدیلار قالدیلار. کیمسه داها آرزینی بَزتمه‌یه اونا اسباب گتیرمه‌یه داسالات ائتمه‌دی حیاسیز آروادلاردان بیر آرواد دئدی؛ من آرزینی بَزه‌دیرم قوی منیم بارماغلاریم تۆکولسون.

بو آرواد قالخدی آرزینی بَزه‌تمه‌یه باشلادی. قمبر دئدی:

من قمبرم داغ کیمین
تیتردیرم یارپاغ کیمین
آرزیمی بَزه‌دنی

---

۸۰ -ائلی گۆن: جوما آخشامی- پنجشنبه گۆنو.

قره گئیسین زاغ کیمین

هله آرزی‌نین بَزه‌گی بیتمه‌میشدی بیر اوشاق هاوار ائده-ائده گلدی دئدی؛ تَیزه [(خالا)] ائویز ییخیلدی کیشی ایله اوغلانلارین تورپاق آلتیندا قالدیلار.

آررواد آرزینی یئرینده قویدو باشینا چالا-چالا قاچدی. آروادلار بیر- بیرلرینه باخیرلار هر کس قورخور آرزینی بزه‌تسین. هر کیمه دئییرلر کیمسه یاخین دوشمور.

قمبر گلدی عمیسی آروادی‌نین یانینا دئدی:

-عم آروادی، من آرزینی بزه‌دیرم. مندن غیری هر کیم آرزینی بَزه‌تسه بارماغلاری تؤکولو اولو.

آروادلار دئدیلر؛ قوی بزتسین نه وار بوندا، قمبر عمیسی اوغلودی.

آرزی‌نین ننه‌سی دئدی:

-گل قمبر، گل بورادادا بیزی اوتاندیرما!

قمبر دئدی:

-من بیر شرطله بزه‌دیرم بَزتدیکجه بیر اؤپوش آلام.

دئدیلر:

-قئیدی یوخدو.

قمبر باشلادی آرزینی بَزه‌تمه‌یه اؤست اسبابینی گئیدیرمه‌یه، اونجا اَلیندن، گؤزوندن باشیندان اؤپدو، توخداشدی. آرزی‌نین بَزه‌گینی بیتیردی. گلین آپارماغا گلنلر گلینین قولوندان توتوب قاپی‌یا آپاردیلار. قمبرده چیخدی قاپی‌دا دوردو. دئدی:

ییخیلسین ائوی تاتین
دردلری منه ساتین
آرزی مینن آتلاری
اؤلدورون چؤله آتین

گلینی آتا میندیرمک ایسته‌دیلر. آت دوشدو اؤلدو. یئددی آت گتیردیلر یئددیسی ده یئرینده دوشدو اولدو قمبرین عمیسی گلدی دئدی:

-آلا نانجا[(نه قدر)] پارا ایسته سنه وئریم بس[دی]. بیزدن واز کئچ.

قمبر دئدی:

-عشقیم پارا ایله آلینماز. من آرزینی هئچ بیر شئیه دَییشمرم. ایسته‌سه من آرزینی اؤز دای‌یما میندیریم رشمه‌سینده من چکرم!
عمیسی قبول ائتدی. قمبرده گئتدی دای-ین گتیردی. آرزینی دای-ینا میندیردی. رشمه‌سینی ده اؤزو چکمه‌یه باشلادی.
قمبر دئدی:

گئدیریک کسیلمه‌یه
یئل کیمی اَسیلمه‌یه
قالدیر دوواغی آرزی
واخت یوخدو یاش سیلمه‌یه

آرزی دئدی:

دایان قمبریم دایان
حسرتی چیخماز جانان
دای-نین دیزگینن توت
گؤزلریم دولدو قانان

بیر آز سورا گلین اولاشدی. کوره‌کن-ین ائوینده گلین گیری ایچری‌یه قمبرده دوردو کوره‌کن گیلین قاپی‌سیندا. تاتین یئددی اوغلو وار ایدی. گلدیلر قمبری قاپی‌دان قاوماغا، قورخورلار قمبره یاخینلاشسینلار. قمبرین گؤزلرینی قان توتوب عاشیقدی. عاشیق‌دا ایگید اولو. تاتین اوغلانلاری بیر-بیر گلدیلر قمبرین اوْستونه قمبر بیر-بیر اوغلانلاری قووالادی. سورا تاتدا یئددی‌اوغلو[- و قمبرین-] خصملاری[(دوشمنلری)] گلدیلر قمبرین اوْزرینه هوجوم ائتدیلر. قمبری توتدولار اؤلونجه قمبری آغاجلا تاپدادیلار. قمبرین باشیندان گؤزونه قان آخماغا باشلادی. قمبر دئدی:

تات اوغلو گوْلجه[کوْلجه] بوی
ائتدی آرزینا توی
کَره سین من آلمیشام
آیرانین باشینا قوی

آرزی ائودن سسله ندی:

سن منی خان ائیله‌دین
گؤز یاشیم قان ائیله‌دین
هئچ منه دَیمه‌میشدین
نه اۆچون بوهتان ائیله‌دین؟

قمبر دئدی:

من سنی خان ائیله دیم
گؤز یاشینی قان ائیله‌دیم
هامیسی آغاج زورنان
سنه بوهتان ائیله‌دیم

قمبری بئش آتلی آدام توتدو تاتین دامینین آرخاسینا آتار. قمبرآج سوسوز اورادا دوشدو قالدی. آلینی یوخاری قالدیردی. دئدی:

آللاهیم منی بو دردن سن قورتار. آرزیم منه قیسمت اولمادی. مندن باشقا هئچ کیمسه‌یه قیسمت اولماسین.

یاتسی(۸۱) واخت کوره‌کن گلدی گلینین پرده‌سینه گیردی پرده نامازی قیلماق ایسته دی. نامازا باشلامادان نامازلیغین اۆستونده دوشدو اؤلدو. گؤزله‌دیلر گؤزله‌دیلر کوره کن چیخمادی. ایچری گلدیلر باخدیلار پرده اورتولو، گلین پرده‌ده آغلیر، کوره-کن ده نامازلیق اۆستوند اؤلوبدو. کوره‌کن-ین باباسی گئتدی بیر شئیخ گتیردی، کوره‌کنی قالدیردیرار آیری بیر ائوده اوزالتدیلار. شئیخه دئدی:

منیم یئددی اوغلوم وار گئنه آرزی‌نین کبینینی اؤلن اوغلومدان کیچیک اولان اوغلوم اۆچون کَس. شئیخ ده کبینینی کیچیک اوغلان اۆچون کسدی. بو دا پرده یه گیردی گئنه گؤزله‌دیلر،گؤزله‌دیلر چیخمادی. باخدیلار بو دا اؤلوبدو. کوره‌کن-ین باباسی یئددی اوغلو اۆچون آرزی‌نین کبینین کسدیردی. یئددی‌سیده اؤلدو. صاباح اولدو مملکته خبر داغیلدی، عاشیق قمبرین آهیندان تاتین یئددی اوغلو اؤلوبدو. مملکتین گنجلری، اختیارلاری[(قوجالاری)] گلدیلر یئددی تابیت گتیردیلر یئددی اوغلانی

۸۱-یاتسی:آخشام نامازیندان سونرا یاتمادان قیلینان ناماز. یاتسی واختی:یاتسی نامازی واختی

گؤمدولر. تات بیرده شئیخی چاغیردی دئدی:
- آرزی‌نین کبینین منیم اوْچون کَس.
شئیخ آرزی‌نین کبینین بابا اوْچون کسدی. قایین‌بابا پرده آرخاسیدان آرزی یا دئدی؛ «آرزی سن یئددی اوغلوم اوْچون یئددی گوْن یاس توت من ده یئددی گوْن سورا یاس بیتندن سورا سنه یاخین گللم.»
آرزی دا قمبر اوْچون آغلیر. قایین باباسینا جاواب وئرمیر. آرزی دا بیر- ایکی گوْن سورا دام باشینا چیخدی، باخدی چای-ین کناریندا قمبر دوشوبدو. آرزی هاوار ائده ائده دئدی:

قمبر- قمبر هارداسان
نئچه گوْندو درد ده سن
اؤزوم دامیننان آتارام
بیلسه ایدیم سن بورداسان.

قمبر دئدی:

آتما دامیننان اؤزونو
اونوتما بیر سؤونو
گل یانیما بیر گؤروم
او قان آخان گؤزونو

آرزی دئدی:
-من قورخورخورام گلَم تات منی گؤرسه اؤلدورو. قمبر نه قدر یالواردی آرزی گلمه دی. اگر گلمه سن اؤزومو آتارام چایا. قمبر اؤزون آتدی آراز چایینا آز قالدی بوغسون.
آرزی دئدی:

قورویاسان ای آراز
آلیمیزدن دوشدو ساز
قمبری چای آپاردی
یئتیش ای خدیر الیاز[(س)]

خدیر الیاس قمبری چیخارتدی چایدان. آرزی دئدی؛ دور گلیرم!

قیز قاچا-قاچا دامدان آندی گئتدی قمبرین یانینا. ایکیسی قول-بویون اولدولار. آرزی باخدی قمبرده عشق چکمکدن طاقت قالمابیب رنگ سارالیب گؤزلری چوخورا گیریب بورنونو توتسان روحو چیخار. قمبر دوندو آرزی‌یا دئدی:

آرزیم آرزی‌دا قالدی
ظالیم آرزیمی چالدی
فلگین ائوی یانسین
منی بو گۆنه سالدی

آرزی دئدی:

اؤزوم ائله وئرمه‌دیم
دوواق سویدوم گیرمه‌دیم
تاتین یئددی اوغلونو
هئچ یانیمدا گؤرمه‌دیم

قمبر دئدی:

گئجه‌لر گئچدی آرزی
قووشماق گئچدی آرزی
سندن سورا یاشاماق
منه دا هئچدی آرزی

آرزی دئدی:

من آرزی‌یان نرگیزم
قمبریم اۆچون بیر ایزم
آللاها آند ائدیرم
ایندی ده هله قیزام

قمبر دوندو آرزی‌یا دئدی:

-من سنین اۆچون روحومو قویدوم. ایندی سنه قووشدوم. آللاه دان بئله ایستیرم دیزین اۆستونده جان وئرم. اؤز عشقیمله اؤله‌م.

آرزی آراز چای‌نین کناریندا اوتوردو

قمبرده باشینی آرزی‌نین دیزی اۆستونه قویدو. بیر نئچه ساعت گئچدی قمبر قالخمادی. آرزی آلینی اوزاتدی بیر داش قالدیردی قمبرین باشینی داش اۆسته قویدو. دئدی؛ «من گئدیم، قورخورام تات گَله منی گۆره!»

ائوه گئتدی باخدی تات ائوده دئییل گئنه دام باشینا چیخدی قمبر یاتیبدی. دام باشیندان هاوار ائده- ائده دئدی:

واخت گئچدی گئجه‌یه قالدیق!

عشق یولون سئچه قالدیق

آه چکدیک غملر اکدیک

بیز دیری نئجه قالدیق؟

آرزی قمبردن جاواب آلمادی دئدی؛«بئله گورونور قمبرین دئدیگی اولدو. دیزیم اۆسته حسرت چکه- چکه جان وئردی». آلینه بیر پیچاق آلدی گئتدی قمبرین یانینا باخدی قمبر اؤلوبدو. آرزی دئدی؛ «قمبر اؤلندن سونرا منیمده یاشاماغیم هئچدی. پیچاغی اۆرگینین باشینا سوخدو، دوشدو قمبرین اۆستونه اؤلدو.

گلک او قاری اویونبازا [اؤز-اؤزونه] دئدی؛ گئدیم باخیم قمبرسیز آرزی نه ائدیر؟ گلدی تاتین ائوینه دئدی:

-آرزی هانی؟

تات دئدی:

-آرزی پرده ده‌دی

قاری اویون باز گئتدی باخدی آرزی یوخدو. تات دئدی؛ بلکه داما چیخیبدی.

قاری داما چیخدی آرزینی گورمه‌دی. آرازا باخدی گوردو آرزی ایله قمبر بیر- بیری اۆستونه دوشوبلر. دئدی:

-گل باخ آرزی چای-ین کنارینـدا کیم ایله یاتیبدی! اۆستلرینه ده قیرمیزی بیر تۆل(۸۲) چکیبلر.

تات داما چیخدی باخدی آرزی ایله قمبر آراز کنارینـدا اؤلوبلر. تات دئدی:

---

۸۲ -تۆل: اؤرتوک، قوماشدان اولان پرده

-سوچون هامیسی سنده‌دیر. سن بو اویونو قورماسایدین نه منیم یئددی اوغلوم اؤلردی نه ده بئله روسوا اولاردیم.

تات قیلینجینی چکدی اویونباز قارینی اؤلدوردو. قاری‌نین قانیندان بیر دامجی قان آرزی ایله قمبرین اۏستونه آتلاندی. قمبرله آرزینی گؤمدولر. قارینی دا آیری بیر یئرده گؤمدولر. قاری‌نین بیر دامجی قانی قمبرله آرزی‌نین توربه‌لری آراسیندا بیر چاغیر تیکان کیمی گؤیرر. هر ایل بو چاغیر تیکانی کسرلر گئنه ده گؤیرر. بو اویونباز قاری او کی عاشیقی او دۆنیادا دا قویمادی قاووشسونلار.

۴-جی بؤلوم

حبیب ساهیر-ین

حاضیرلادیغی واریانت

یای گئجه‌سی قارا چادیر قورولموشدو. داغا، داشا، بوتون یئره آی ایشیغین یایمیشـدی. حق قوشونون ایلک سسیله کیچیک سارا آییلمیشدی.

آنا دئییر :

ـ گؤزلرین یوم یات گؤزه‌لیم!

سارا دئییر:

ـ آنا جیغیم، یوخوم گلمیر. دستان سؤیله یوخوم گلسین.

آنا دَرین آه چکه‌رک باخار او دم بیر سارایا، بیر باییرا. اینجه آیدین آهنـگ ایلـه باشـلار دستان سؤیله‌مه‌یه...

***

ـ بیری قازا، بیری آکه، قیزیل سونبول گؤل‌له‌مگه، بیری وارمیش، بیری یوخوموش. یـاز سوووشوب، چاتمیشدی قیش. ائو ایچینده اود یانیردی، قارا قازان ایچینده کـی یـاغلی شوربا قایناییردی. گیلیم اؤسته ایکی قارداش؛ بیری یاشار، بیـری بـالاش. اوتورموشـدو آروادلاری ایکی خاتین: بیری اینجه، او بیریسی آتلی جانلی. هر ایکیسـی ایکـی جـانلی هر ایکیسی آللی- پوللو، بیری زهرا، بیـری کولثـوم. هـر ایکیسـی توخـوردولار، بیـری ناققیش، بیری گیلیم.

بؤیوک قارداش یاشار دئییر:

ـ کیمین اوغلو، کیمین قیزی اولسا اگر ، بیر ـ بیرینه آداخلانسین!
بالاش دئییر:
ـ ائله اولسون! قیدی یوخدور.
آیلار گلیب، گۆنلر کئچر. کاروان قونوب، کاروان کؤچر، دوققوز آیدان، دوققوز گۆندن، سونرا زهرا اوغلان دوغار. کولثوم ایسه گؤزل بیر قیز. قیز اینجه جیک، اوغلان توپبوز. اۆچ گۆن سونرا، چؤرک پیشدی، چیراق یاندی، توی توتدولار . قاپی ـ قونشو توپلاندیلار آد قویسونلار کؤرپه‌لره. قضاـ قدر یازار ایکن آلینلار قارا یازی، ایکن اوشاق آدلاندیلار:
بیری قمبر، بیری آرزی.

***

کاروان قونوب ، کاروان کؤچر، گؤللو باهار گلیب، کئچر. قیزیل حیات بولاغیندان قمبر ایله آرزی ایچر بو سایاقلا دۆنیا دؤندو. بیر چوخ چیراق یاندی، سؤندو، بوز داغلاری بورورکن چن، بیر قویروقلو اولدوز گؤیده گؤرونرکن، یئللر اسدی، سئللر باسدی، آراز گلیب مخلوق ایچره قیرقین سالدی. هامانکی ایل یازیق قمبر یئتیم قالدی.
بئله‌لیکله نئچه خزان اۆز وئررک، گؤی آغاجلار یارپاقلارین ساراتدیلار.گۆنوگۆندن قمبر، آرزی بوی آتدیلار. یئددی یاشا گیرر ـ گیرمز اوشاقلاری گؤتوردولر بیر مولّانین مکتبینه. دئدیلر:
ـ آتی سنین اولسون مولّا، سوموکلری بیزه یئتر.
مکتب قدیم بیر مچیدده، قرانیت‌دن ستونلاری، شبستانی زمرد تک باغا باخار. دیوارلاردا گؤیرچینلر بالا قویار گۆندوز گۆنش ، گئجه‌لری آی باجادان ایشیق سالار.
مچید آلاقارانلیقدی، حصیر اۆسته قیز، اوغلانی، سوروـ سورو کیچیک اوشاق دیزه چؤکوب، درس اوخولار.
گۆنوگۆندن آریق آرزی بوی آتاراق گؤزل‌لشیر ″ابجد″ اۆسته یازیق قمبر چوخ چالیشیر، چوخ اَللشیر. دوداقلاری ترپشیرسه ایکی گؤزو آرزی دادیر.
مولّا باخیر قیزا ساری. سونرا گؤرور اوغلان قیزین گؤزلرینه گؤز تیکیبدیر. سانکی اونون سیماسیندا اوخور حسنون آیه سینی. مولّا دَرین، دانا بیر ذات. اساطیرین

یوللاریندا ساچ ـ ساققالین آغارتمیشدی او بیلرکی؛ گؤیده الله، یئرده سولطان حؤکوم سورر.

او بیلرکی، بیر چوخ آرزی ″لیلا″ کیمی قمبرلری ″مجنون″ ائدر. خبر وئرر قیز جیغازین آتاسینا، آناسینا :

ـ آمان گلین قیزینیزا صاحاب اولون چۆنکو بوردا لیلی مجنون دستانی وار!

***

صاباحی‌سی گۆن اوشاقلاری قویمادیلار درسه گئده. آرزی، ائوده فرش توخورکن، قمبر گئتدی قویونلار، قوزولاری اوتارماغا. قیز قمبری گؤرمه‌دیکجه دلی اولدو.

ننه دئدی:

ـسو قالماییب کۆزه‌لرده.

آرزی دئدی:

ـ تولوغو وئر ننه گئدیب، سو دولدوروم.

ننه دئدی:

ـ قالخ گؤزلیم گئت بولاغا، سئودالانیب گئتمه قیزیم چوخ اوزاغا گئج گتیرسن سویو، واللاه وای حالینا اؤلدوررم سنی!

دئدی:

ـ ننه بونجا آند، بونجا یمین تئز گله‌رم.

تؤیشه‌یرک قیز گئدیردی، نیشانلیغی بیله‌زیکلر سسله نیردی. عشق اودویلا یانان قمبر باخدی داغدان ائنیر آرزی سو باشینا. آلدی سازین ایندی گؤرک نه سؤیله‌دی:

آرزیم ائندی بولاغا

سسی گلیر قولاغا

آرزیيا پئشکش اولسون

شیروان، تبریز، ماراغا

قیزهئچ جواب وئرمه‌یرک آلین، اؤزون یودو، سونرا تولوغو دولدوراراق گؤردو اونا ساری گلیر اوغلان قاچدی، قاچدی. سو آخیردی سرین، سرین، سو باشیندا اونوتدو قیز بیله-

زیگین، ائوه گیرجک، ننه گؤردو قیز پؤرتوشوب، یاناقلاری گؤل آچاراق قارا گؤزلر پاریلداییر. ننه دؤندو قیزی اؤنجه چالدی دئدی:

ـ گئج گلدین آی ساچی کسیک! نیشانلی ایلا گؤروشدونمو؟ سو باشیندا اؤپوشدونمو.

ننه باخدی گؤردو قیزین بیله‌زیگی یوخ قولوندا دئدی:

ـ گؤردون نیشانلینی، بیله‌زیگین ایتیردینمی؟ دئمک قصداً بیله‌زیگین سو باشیندا بوراخمیسان، بیرده گئدیب قمبر ایله گؤروشَسن. بیله‌زیگین گتیرگیلن یوخسا والله ایندی سنی اؤلدورورم!

دؤندو آرزی سو باشینا. گؤردوکی سو آخیر سرین. اوتلادیری قمبر گینه قؤیون. آلدی آرزی دئدی:

تولوغومو دولدوردوم

دولودیبین قالدیردیم

دینیم، ایمانیم قمبر

بیله‌زیگیم سالدیردیم

اوغلان دؤندی قیزی او دم قوجاقلاییب اؤپورکن بیله‌زیگین قولونا تاخیب دئدی:

آرزی! سو آخیری سرین ـ سرین

سو باشیندا اونوتموسان بیلرزیگین.

***

قمبر یئتیم اوغلان ایدی، ساده چوبان نه بگ ایدی. نه خان ایدی. او آرزینی جاندان سئور. هینده یوللان دئسه آرزی، هینده گئدر. اوجا ـ اوجا داغلار آشیب، جوشغون ـ داشغین. چایدان کئچر. آرزی وئرسه زهر ایچر. آما حئییف او زامانلار بوگۆنکو تک آتا، آنا ایستک بیلمز، سئوگی بیلمز، اؤز قیزلارین ساتاردیلار قیزیل پولا.

***

کوچه، بازاردان آیاق کسیلدی، کیشی ائوه گلدی آخشام. آرواد دئدی:

ـ بیلیرسن هئچ کی آرزی هردم فورصت تاپیپ، قاچیب گئدیر اوغلان ایله گؤروشورو؟ دئدی:

ـچاره؟

دئدی:

ـ بو گۆن من قمبره اؤز سودومدن ایچیردرم. قیزلا اوغلان اولار اوندا باجی ـ قارداش. آرواد ساغدی اؤز سودونو بیر تاباغا تؤکدو. اود اۆستونده، ائتدی سودو دَلمه.

گۆن اورتادی، قمبر گلدی آرغین ـ یورغون.

ـ عم آروادی ناهار اۆچون نه پیشیردین؟

ـ عم آروادی قوربان سنه. اودور طشت آلتیندا دَلمه وار گؤتور اوغلوم چؤرک ایله یئه گیلن.

قیز آنانین کلکینی بیلیردی، آتش دوشدو جانینا بو ماهنینی سؤیله دی:

هی هاتیبدی، هاتیبدی!

قویون ، قوزو یاتیبدی

قمبر دَلِمه یئمه!

ننه‌م سودون قاتیبدی

دؤندو اوغلان ، الین سیللکیدی(سیلدی) ، دَلمه نی یئمه دی بو ماهنینی سؤیله دی:

تره‌جه میز دولو داش

بیر یاسدیغا قویاق باش

بیر ننه دن اولمادیق

نئجه اوللوق باجی ـ قارداش

بیر آز سوغان، بیر آز چؤرک گؤتوردو، چیخدی گئتدی. ننه دئدی:

ـ فایداسی یوخ! (چالدی قیزین دیلدن، داماقدان سالدی) ساچی کسیک ! سن هر سری شعر ـ غزل له عاشیغینا آنلاتدین؟ سئودالانیب، اؤلسن بئله قویمام نصیب اولا اؤز قاپیمدا بسله‌دیگیم اوغلانا.

***

صاباح تئزدن، آنا آتی قوووردو! زهرله ییب، قویدو طشتین آلتینا.

گۆن اورتادی. قمبر گلدی آرغین، یورغون.

ـ عم آروادی ناهار اۆچون نه پیشیردین؟

ـ عم آروادی قوربان سنه. طشت آلتیندا او دور قوورما قویموشام، گؤتور اوغلوم، چؤرک ایله یئه گیلن.

قیز اودلاندی دوشوندوکی آمان قووورما زهرلیدی، یئسه قمبر اؤلـهجـک. بـو مـاهنینی سؤیلهدی:

اَمه قمبریم امه
ننهنین عقلی کَمه
اؤنونده قوزو بریان
زهر قاتیپدی یئمه!

دؤندو اوغلان اَلین سیللکدی(سیلدی) ، قووورمانی یئمهدی، گینه بیر باش سوغان، بیر آز چؤرک گؤتوروب:

گئده ـ گئده بو ماهنینی سؤیلهدی:

بوگۆن دوشنبه دی
گؤنلومه[گؤنلونه] دوشن نه دی؟
اود یانار توستو چیخماز
قازاندا بیشن نه دی؟

***

او زامانلار بوگۆنکو تک آتاـ آنا اؤز قیزینـی قیزیـل پـولا سـاتاردیلار! باخمـازدیلار نـه کماله، نه جماله، سئوگی، ایسـتک ـ بیلمزدیلـر، دئییردیلـر سـئوگی دسـتان، ایسـتک یالان، زنگین اولسا چیرکین اوغلان اَن گؤزل قیز نصیبی دی.

قمبر ایگید بیر گنج ایدی، یاراشیقلی، چوخ عاقیللی آما یوخسول. او بیر یئتیم اوغـلان ایدی، اؤزگه چیراق دالداسیندا ـ ارث دئدیگین اونا چاتدی: آناسـیندان سـئوگی، وفـا ـ آتاسیندان: چوماق، چوخا. داغدا، داشدا کئچینیـردی، قویـون قـوزی اوتـاراردی، عمـی سینه اَمگیله چوخلو بهره یئتیرردی.

***

قونشولوقدا بیر تات واردی. بیر سئوداگر، زنگین، دَرین. بیر اوغلو وار آخماق، چیـرکین. تاتین واردیر بؤیوک ائوی، باغـ باخچالی، آینه بند سالونلاری، دؤشـه نکلـی اوتـاقلاری،

پنجره‌لر آلوان جاملی. هرزه، آخماق اؤز اوغلونـو دوشـونرک دوشـدو، آرزی کیمـی بیـر گلینین سئوداسینا.
خبر وئردی آتاسینا، آناسینا ائلچی گئتدی، سؤز دانیشـدی. راضـی اولـدو آتـا، آنـا، اؤز قیزینی پولا ساتا.

***

آخشام اولدو. کسیلرکن کوچه‌لردن آل‌ـ آیاق . یاندی تاتین سارایندا چیلچیـراق. گـۆن باتاندان شفق سوندو. اوغلان یئنه آرغین، یورغون ائوه دوندو.
قیز آیدیردی:
ـ قمبر
دئدی:
ـ ها؟
دئدی:
-خبرین وار؟
دئدی:
ـ نئجه؟
دئدی:
ـ منی بابامدان تات اوغلو ـ اۆچون ایسته‌دی. بابام وئردی تاتین اوغلونا، بیر چاره ائت.
قمبر دئدی:
ـ چاره نه دی؟ نه ائده بیلر منیم کیمین بیر کیمسه‌سیز.
قیز سؤیله‌دی:
ـ دور،گئت خانـا شـکایت ائـت. او گوجلـودور، او عادیلـدیر، او گؤنـدرر فراشـلارین، او بوراخماز نیشانلینی آتام ساتا قیزیل پولا.
قمبر گیردی ائوه دئدی:
ـ عم آروادی، منـیم آرتیـق طـاقتیم یـوخ، مـادام کـی سـیز نیشـانلیمی تـات اوغلونـا وئریرسینیز من بو ائوده دایانمارام. سانما دۆنیا اولموشدو دار، گئده جگـم دیـار ـ دیـار. دور یولجویا چؤرک گتیر، قاتیق گتیر.

ـ باشیم اوسته (دئدی آرواد) ایندی سنه چؤرک وئررم یولـون آچیـق، گؤیلـون آیـدین گئت قمبریم سن خوش گلدین.

***

هه بورادا، هه اورادا، آز گئتدی ها اوز گئتدی، دره، تپه، دوز گئتدی ، آخشام چاغی واردی خانین ائوینه.

خان دئدی:

- نه ایستیرسن؟

عمیم قیزیل آلیب
نیشانلیمی ساتیر یادا
گل آی خانیم، قادان آلیم
بو دار گونده یئتیش دادا

اؤز توتدو خان نؤکرلره :

دورون، دورون گؤره‌لیم!
عاشیق حالین بیله‌لیم
چاغیرین خزانه داری
عاشیغا مال وئره‌لیم

آلدی قمبر:

عاشیق مالی، نئیله‌ییر؟
دۆنیا وارین نئیله‌ییر؟
عاشیق دادا گلیبدی
سندن امداد دیله‌ییر.

خان دئدی:

-فراشلاری اوغلان ایله گؤندرین هانسی قیزی ایسترسه گۆجله بئله اولسا آلیب اونا وئرسینلر.

وزیر قالخیب سؤیله‌دی:

ـ خان ساغ اولسون دۆنیادا، عاشیق اولان یوخسادا، لاکین جاندان سئونلر، بو اۊلکه ده آز اولور.
خان دئدی.
ـ تدبیر نه دیر؟
وزیر دئدی:
ـ باغچانین بیر ـ بیرینه قاتار سا یئددی جور یئمیشین، دئمک دوغرو عاشیق ایمیش.
آلدی قمبر:

آلما، اریک ، هالوچه
قاوون، قارپیز بو نئچه؟
هئیوا یئدیم سارالدیم
نار ایچی غونچه ـ غونچه

***

سن گل ائشیت دستانی آرزی‌نین ننه سیندن؛ بیر قارینی چاغیردی، آغیرلیغیجا اونا پامبیق چکیب، وئررک دئدی:
ـ قاری ننه، سنین اولسون بو پامبیق، قمبر بیلیرسن قاری ، خانا دادا گئدیب ، بو گۆن، صاباح فراشلار گلیب، قیزی آلارلار. بیر حیله قور آگۆزوم گئری دۊندر اونلاری.
قاری دئدی:
ـ بیر قازان حالوا پیشیر منیم اۆچون، بیر تندیرده چۆرک وئر، سن بو ایشه قاریشما! ننه حالوا پیشیردی، بیر تندیرلیک چۆرک وئردی قاری ننه‌یه. دویمه‌له دی حالوانی، هر چۆرگین ایچینه قویدو. نهایت قبرستانا یوللاندی. بیر نئچه گۆن گۆزله‌دی اۊلولرله اوردوتو.
بیر گۆن، گۆنش چیخارکن توز ـ توزاناق گۆروندو! اۊز-اۊزونه سۆیله‌دی؛ بو قمبردی فراشلارلا گلیر.
فراشلار چاتارکن قمبر گۆردو بیر قاری ساچین یولور، آغلاییر. فراشلاری دوردوتدو، سوردو قاری ننه‌دن:

آلتیمیز بوراداندی

اۏستوموز یاراداندی
قاری سؤال ائدیرم
گیلیشین هاراداندی؟

آلدی قاری سؤیله دی:

آلتیمیز بوراداندی
اۏستوموز یاراداندی
اگر سؤال ائدیرسن
گلیشیم اوباداندی

دؤندو اوغلان دئدی:

اویانیمیز داغمیدیر؟
بویانیمیز داغمیدیر؟
قاری سندن سورورام
آرزیم اؤلوب، ساغمیدیر؟

ـ سنه، اوغلوم قوربان اولسون قاری ننه‌ن! بس نه اۏچون ساچلاریمی یولورام؟ تزه اؤلـن گلین ـ اۏچون حالوا ـ چؤرک پایلیرام.

دئدی:

ـ اؤلن آرزیمی؟

ـ هه. آند اولسون آللاها. اؤلوب گئدن آرزی دیر.

اوغلان دئدی:

ـ چاره نه؟

ـ چاره وارسا هر شئیده، یوخدور اوغلوم دۆنیادا آنجاق اؤلوم چاره‌سی!

***

قمبر آرتیق کور، پئشیمان فراشلاری قایتاردی، قبرستاندا بوتون گۆن آرزی اۏچون آغلادی، آخشام اولدو، قاش قارالدی. اوزاقلاردان آرتیق مغروب اوخوندو، سس سالارکن بایقوشلار، کئچدی یولدان بیر آدام. دئدی:

ـ دور گئت ائوینه! بو آللاهین چؤلونده نه واختا دَک آغلارسان. بیلمیرمیسن آقارداش بو دۆنیا بیر منزیلدیر انسان اوغلو کاروان، قونوب، اوجاق قورارسا، یئنه بیر گۆن کؤچه-جک اؤلولره آغلاما هامی بیر گۆن اؤلەجک.

گؤز یاشینی سیلەرک کنده ساری یوللاندی، عمیسی‌نین ائوینه چاتار ـ چاتماز باخدی کی آرزی اَلی اَلینده، اتگی ده بئلینده، سو چکیر قویودان. سانکی او دم قیریلدی دیزلرینین قاپاغی، چیرپیناراق اۆرگی دوردو قاپی اؤنونده دؤندو آرزی سؤیلەدی:

ـ قاپیدا دوران آدام!
بوینونو بوران آدام!
گئتمیشدین خانا دادا
هانی خاندان بیر آدام؟

آلدی اوغلان سؤیله دی:

نولدو قاری دان اولدو
زولوفو ساری دان اولدو
فراشلار گئری دؤندو
گؤزل تاری دان اولدو.

کنده ساری یوللاندی اوغلان گیردی ایچری، دوشدو شام سیز، آج یاتدی. صاباح اولدو. گۆنش چیخدی قوشلار باغدا جیویلده دی زمیلرده اؤجک ـ بؤجک جیریلدادی. ائلچی گلدی تات ائویندن. آل ائتدیلر، وئر ائتدیلر، قیز وئردیلر. موللا گلدی کبین کسدی. جاهاز آلیندی، جاهاز بیچیلدی. ناماز اۆسته اؤز ـ اؤزونه میریلدادی ناکس آنا؛« قوی قیز گئتسین راحات اولوم. قمبر قالسین یانا ـ یانا».

***

آخشام اولدو یاندی ائوده چیراق، توی توتولدو ، گلدی بوتون قوناقلار، آرزی، زری مخمل گئییب گۆللندی سولطان کیمی صندل اۆسته اَیلەشدی. قونشولاردان بیری گلدی قیز، گلینی بَزەسین. او گلنده اوندا آرزی آغلادی. آغلار گؤردو قیزی قمبر سؤیلەدی:

ـ هی هؤکولسون، هؤکولسون!

قانلی[قاتلی] داغلار سؤکولسون!
آرزینی بزەیەنین
اون بارماغی تؤکولسون!

بَزەیەنی ساغ عاشیقین توتدو او دم قارقیشی، بارماقلاری بند بندیندن تؤکولدو.

او دئدی؛ بو گلینی کیم بَزەتسین؟ بو دئدی؛ بو گلینی کیم بزه تسین؟ بیـری قالخـدی دئدی:

ـ یا آلله، یا الله من بَزەدرم، قمبر نه دی توتسون منی قارقیشی؟

دؤندی قمبر دئدی کی:

من قمبرم داغ کیمین
تیتررم یارپاق کیمین
آرزینی بَزەدنی
قارا گئیسین زاغ کیمین!

بو آرادا خبر گلدی: آی زاواللی دیوار اوچدو، ائو ییخیلدی دؤرد اوغلونلا بیر کیشی-ین؛ دام آلتیندا قالیبدیر! قیز گلینی آرواد قویدو یئرینده حوربی باسدی قویدو قاچدی.

سؤیلەدیلر ائودەکیلر:

ـ قیز گلینی کیم بَزەتسین؟

او دئدی؛ و الله بَزەتمەریک، بو دئدی؛ و الله بزەتمەریک، بـد دوعاسـی سـاغ عاشـیقین توتار بیزی.

دئدیلر:

ـ چارە؟

اوغلان سؤیلەدی:

ـ آرزینی منه وئر بَزەییم! یوخسا بد دوعا باسارام قیزی هرکس بَزەسه.

او دئدی؛ جانیم قوی بَزەتسین، بو دئدی؛ جانیم قوی بَزەتسین، عم قیزیدی، آخی بـال دئییل کی بارماقلاسین.

آنا سؤیلەدی:

ـ بوینو قیریلمیش گل بزه، گؤرک، تاماشا قیلاق.

دئدی:

ـ بزەرم آما شرط ایله، ساچین دارارکن بیر اؤپوش آللام، پاچین گئیدیرسم بیر اؤپوش آللام، وسمه یاخارکن بیر اؤپوش آللام، سورمه چَکرکن بیر اؤپوش آللام، اننیک [(انلیک)](۸۳) سورترکن بیر اؤپوش آللام.

دئدیلر:

ـ یوخ قئیدی، آل بزه!

ژاکت گتیردی گلینی اؤپدو، پاچین گئیدیردی گلینی اؤپدو، ساچسن دارادی گلینی اؤپدو، اؤزونو ـ گؤزونو ـ اؤپدوکجه اؤپدو. بو آرادا های ـکوی قالخدی اوغلان ائوی قیز گلینی آپارماغا گلدیلر، بیر تات کیشی آت گتیردی، قیز گلینی میندیرسین.

قمبر چیخدی دئدی:

سئل سولاری دورولسون
درەلردە بورولسون
آرزیم مینن آتلارین
گؤروم بئلی قیریلسین

گلین آتا مینر ـ مینمز آتین بئلی قیریلدی، آت بیر یانا، قیز بیر یانا دوشدولر، تات آغلادی. قاپی ـ قونشوگۆلدولر.

تات سؤیلەدی:

ـ قمبر چارە؟

ـ اؤز داییمی قویون دئدی گتیریم.

او دئدی بابا دای اولسا نه وار؟ بو دئدی نه وار؟ قارقیش ائلەدی گلین بزەدی ، قویون دایینا میندیرسین قیزی.

قاپی ـ قونشو چیخدی هایا، گلین میندی قیزیل دایا، قمبر اوندا جیلو چکدی. او پیادا، قیز سوارا. آت یئریرکن دابانینی ازدی. اونون باشماغیندان قان فیشقیردی.

۸۳-انلیک:انلیک و کیریشان؛ایکی بَزک مادەلری. ائنلیگی چوهرەای رنگده بَزک اۆچون سورتەردیلر. آما کیریشان آغ رنگده قاش آلمادن اؤنجه آغرینی آلماق اۆچون قوللانیلاردی.

قان گؤررکن قیز قیشقیردی:

هاننان قمبریم هاننان!
سئوگین آه چیخماز جاندان
گلین گئدن یوللارا
ایز سالیب قیزیل قاندان

قمبر دؤندو قیز گلینین دوواغینی قالدیردی، گوردو آلا گؤزلر یاشا دولوبدو. قـایین آتـا، آرتیق صبری قالمادی، آلدی قامچینی جیلوداری تاپدادی.

دؤندو قمبر یاندیغیندان کورَکنه سؤیله‌دی:

تات اوغلو کوله‌جه بوی
ائتدی خان آرزیما توی
کَره‌سین من آلمیشام
آیرانین باشینا قوی

بو سؤزلری قیز آت اۆسته دینله‌دی، آجیقلانیب دئدی:

ـ باخ منه سئوگی بسلر ایکن نئجه بوهتان ائله‌ییر، او دوشونمز بیر قیز گلین بو بوهتانـا رسوای اولور عالمده.

هه ائیله‌دین، ائیله‌دین!
آلتینیم پول ائیله‌دین
سن منه دَیمه میشدین
نه چون بوهتان ائیله دین؟

آلدی قمبر دئدی:

هه ائیله‌دیم، ائیله‌دیم
آلتینی پول ائیله‌دیم
هامیسی آغاج زورویلا
سنه بوهتان ائیله‌دیم.

مخلص ... گلین آپارانلار آز گئتدیلر، اوز گئتدیلر، دره ـ تپه دوز گئتدیلر. اوغلان گیله یئتیشدیلر. ائو قاپیسی آچیق ایدی. گلین گیردی ایچریه، قمبر دوردو توی ائوی‌نین قاپیسیندا. بیر بد دوعا باسدی دئدی:

منلن اولان گئری‌یه!
گئتمه سین ایرلی‌یه!
آرزیم گیرن ائولری
کئچه، کیلیم بورویه.
[گئجه کۆله بوری‌یه]

قمبر گؤزل اوغلان ایدی، ساچلاری‌نین بیر طرفی آلتین ایدی، بیر طرفی گوموش ایدی.

یاندیغیندان، آلووندان بوتون ساچی سیاه اولدو.

تات ائوی‌نین دالیسیندا چای آخیردی، قمبر چایین کناریندا دوشوب، یاتدی.

***

آما سیزه دئییم نه‌دن؟ تات ائویندن، گئجه یامان قارانلیقدی، اوزاقلاردا بایقوش اولور. شام- چیراقلار شعله چکیر ایندی گلین اوتاغیندا آرزی یالنیز اوتوروبدو. تاتین اوغلو بودور گلدی گیردی پرده آرخاسیندا ناماز قیلسین زنگیلرین تانری سینا سجده ائدیب، مراد آلسین. لاکین رکوع ائدر ـ ائتمز دوشوب اؤلدو. گؤزله‌دیلر اوغلان چیخسین، چیخمادی، ائو قاپیسین سیندیردیلار. ائوه گیریب نه گؤردولر. پرده آردی، گلین او تایدا، اوغلان بو تایدا! ایندی اؤلمه‌ییب، مین ایلدی اؤلوب.

قمبرین قارقیشی توتدو، توی یاسا دؤندو. بابا تات گلدی. اونون قیرخ اوغلو واردی آند ایچدی یمین ائتدی.

ـبو گئجه قیرخ اوغلومدان گؤز یومارام، قویمام قمبر مرادا چاتسین، یا خود قیرخ اوغلانین قانینا گیررم.

بابا تات اوغلونون لئشینی قالدیردی آپاردی آیری اوتاقدا اوزاتدی، موللا چاغیردی آرزی‌نین کبینین ایکینجی اوغلونا کسدیردی.

چاغیردی اوغلانی:

ـ گل بالا! داداشـین اؤلـدو، آرزی‌نـین کبینـین کسـدیردیم سـنین آروادیـن اولسـون! آللاهین امریدی.، یا بو گئجه آللاه قمبره وئرر یا بیزه وئرر.

***

بابـا تـاتین ایکینجـی اوغلـو بـودور گلـدی، گیـردی پـرده آرخاسـیندا نامـاز قیلسـین سئوداگرلر تانری سینا...

اوزاتماییم حکایتی، آغریتماییم باشینیزی. بیر گئجه ده قیرخ کـوره‌کـن ، نامـاز اؤسـته دوشوب اؤلدو.

صاباح اولدو ، بوتون کنده جار دوشدوکی؛ قمبر تاتی قارقیشلادی، بیر گئجـه ده مـوللا کسدی قیرخ اوغلانا قیز گلینین کبینینی. بیر گئجه ده، قیرخ کـوره‌کـن نامـاز اؤسـته دوشوب اؤلدو. آلی بئللی قبرستانا لئش داشیدی.

سیزه دئییم تات بابادان؛

سانکی بیر شئی اولمامیشدی. امر ائله‌دی مـوللا گلـدی کبـین کسـدی، قیـز گلینـین کبینینی! دئمک آرزی قیرخ کیشی‌نین باشین یئه‌ییب، ان نهایت تات بابایا آرواد اولدو. گئجه چاتدی، ائللر یاتدی. قیرخ بیرینجی داماد گلدی! آما قورخدو ایچری گیرمـه‌دی. او دئدی:

ـ آرزی، قیرخ ایگیـدی قبرسـتانا گؤندردیمسـه کبینینـی کسدیرمیشـم مـن اؤزومـه، یاخشی قولاق وئر سؤزومه، قیرخ گؤن یاس توت قیرخ کیشیـ اؤچـون، مـن ده قیـرخ گؤن یاس توتارام قیرخ اوغلوما، قیرخ گؤن سونرا گلم سنین سوراغینا.

قیزین قوجا آری گئتدی، دئمه هر شئی اولوب، بیتدی، کؤللوکلرده گزن میلچک گـول ـ چیچگه قونارمی هئچ؟ بیر آپریمیش قوجا کیشی سئوگیـ ایستک قانارمی هئچ؟ تات گئدرکن راحات نفس چکدی آرزی. آما حئیف یازمیش ایدی قـدر اونـون آلینینـا قـارا یازی. آتا، آنا سانما قیزین قیزیل پولا ساتاجاغمیش، قوجا عاشـیق قیـرخ گـؤن سـونرا مورادینا چاتاجاغمیش!

***

تات درویش تک بیر اوتاغا سیخیلاراق گاه آغلادی، گاه دوشوندو :

ـ بو نه ایشدیر؟ بیر اویناتمیش قیز بدلی قیرخ اوغلومو فدا ائتدیم!

***

بئش گۆن، اون گۆن اۆرگینده بیر سیخینتی قالدی قیزین. سانکی گـۆنلر اوزون ایـدی بیر گۆن آرتیق گۆزلری‌نین یاشین سیلدی، یاللاه دئییب، داما چیخدی.گۆن چیخارکن آلاداغدان گۆردو بیـر کـس اوزاقـلاردان بیـر گلیـری. بیـر گئـدیری. یـانمیش گۆنـون قاباغیندا، آه ائتمکه طاقتی یوخ.

بیر آوارا کۆلگه کیمی یاخینلاشدی، باخدی داما گۆزو قاماشدی. تانییـاراق سـئوگیلی-سین.

دئدی:

ـگۆروم آرزی منی ینه‌ده سئویر.

دئدی:

ـآی قیز!

دئدی:

ـ نه وار؟

ـ بیر باخ من اۆزومو آتیم چایا؟

دئدی:

ـ آت، آت، آتسان دا یاخود آتماسان دا جهنمه.

اوغلان چایا یاخینلاشدی. آرزی اونو تانییاراق رنگی قاچدی دام اۆسـتوندن چیغیـردی قیز؛

ـ آمان قمبر، ایکی گۆزوم. ساخین چایا آتما اۆزون!

دۆندو قمبر دئدی:

ـ آرزی، بَسدی داها عاشیقلیغا-ماشیقلیغا اقتداریم قالماییبدیر. باخ شـکیلدن چیخـدی قمبر. گۆنده یاندیم، هندی اولدوم، بوداغیمدا قورودوم، آه باهاریمـدا یانـدیم، سـولدوم. گل آشاغی اوتور چایین قیراغیندا. نئچه گۆندو نه یئمیشم، نه ایچمیشم، نه یاتمیشـام، نه دورموشام. چای بویوندا گل ـ گئت ائدیب، سنی هر دم یاد ائتمیشـم. گَـل باشـیمی

قویوم گؤزل دیزین اۆسته بیر ابدی یوخو آلیم، یورولموشام اؤزگه‌لری قارقیمادان، گَل آشاغی گؤزل آرزی، بو دفعه ده قمبر اؤزون قارقییاجاق.

قاچاـ قاچا دامدان اَندی، باخدی اوندا بیر اویانا، بیر بویانا، ائودن چیخیب، گئتدی چایا دوغرو. عاشیغینی قوجاقلادی، باشین آلدی دیزی اوَسته.

قمبر باخدی حسرت ایله بیر گؤیلرده، بیرده جوشغون آخار چایا، گؤزلرینی یوموب او دم دئدی:

ـ یا رب طاقتیم یوخ ناز چکمگه، دینله منی اوجا خالیق، سئوگی، ایستک یئتر آرتیق!

***

قیز ظن ائتدی قمبر یاتیب، اونو آرتیق اویاتمادی، قمبر او ابدی یوخودان آه، اویانمادی. آرزی گؤردو قمبر اؤلدو.

بو دۆنیادا تک قالاجاق، یادا قوجا بیر کیشی‌یه عؤمور بویو یار اولاجاق. بیر گؤیلره، بیر قمبره، بیرده جوشغون چایا باخدی، خنجر چکدی اودا اؤزون اؤلدوردو، قدر دئمک هوسیله ایکی چیراق سؤندوردو.

عاشیقلاری بدبخت ائدن کۆپ قاریسی یولدان کئچدی، چای سویوندان بیر آز ایچدی، گؤردو آرزی قمبر ایله چایا یاخین قوملا اۆسته آل یورقانا بورونوبلر. تات کیشی‌یه چاتدی خبر، دئدی:

ـ گناه قاری‌دادیر، ائتمه‌سه‌ایدی جادی‌ــ افسون دؤنمز ایدی یولدان قوشون. عاشیقلارین آراسیندا هرگز هجران دوشمز ایدی، قیرخ ایگیدیم اؤلمز ایدی. سکسن ایلدن سونرا آرتیق تات اوجاغی سونمز ایدی. قیلینج چکدی، کوپ قاری‌سین فنا ائتدی.

***

بو قاری‌نین قانیندان بیر دامجی قان آتلانیب ایکیسی‌نین آراسینا دوشوبدو. چالی تیکانی اولوبدور. هر ایل گلیب، کسرلر ائللر چالی- تیکانی، لاکین یئنه گویرر! دئمک او جادوگر قویماز قیامتده ده قووشسونلار عاشیقلار!

مهر ۱۳۴۹ش

Kərkuk Anadolu və Tuzxurmatu Varyantları

Dr. Həsən.M.cəfər zadə

By : Dr. Hassan. M. JAFAR ZADEH